

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Till redaktionen insända böcker:

Religion, vetenskap, historia och reseliteratur. Hvar är den förstfödde? eller Israels barns tio stammar af rev. *G. A. Rogers*. Öfvers. — Första allmänna läkaremötet i Jönköping. — Tre år i Kongo, af *P. Möller, G. Pagels* och *E. Glycerup*. 9:e häft. — Hudens och hårets vård, af *E. Pontoppidan*. — Från skog och sjö, af *Onni Wetterhoff*. — Praktisk champignonodling, af *A. V. Lönegren*. — De kallblodiga ryggradsdjuren, af *A. E. Brehm*. — Tilfjelds, af *J. A. Friis*. — Jesu ord i historisk ordningsföljd, af *Edv. Evers*.

Uppfostran och sociala ämnen. Grekisk och latinsk ordlista. — Tankar med anledning af K. Wicksells föreläsning om prostitution och äktenskap, af *Moster Stina*. — Föreningen för kvinnostipendier i Björneborg. — Om sundheten og Kvindedrægten, af *J. Frisch*. — Meddelelser om den udvidede Folkehøjskole i Askov, af *L. Schrøder*. — Kvindens ansvar i Sædelighedssagen, af *R. T.* — Öreskrifter i tullfrågan. — Elementarkurs i harmoniläran af *H. Wollfahrl*. — Eriningar från h. lärarinneseminariets kamratmöte. — Läsebok i modersmålet af *R. Törnebladh*. — Arbetets bok. — Tre Nutidskvinder, af *Clara Tschudi*.

Poesi och skönliteratur. Kvinnans lycka, af *Anny Wathe*. — Lefvande blommor, af *Sophie Verena*. — Rök, af *Turgenjef*. Öfvers. — Romola, af *George Eliot*. Öfvers. — Svensk kalender f. 1888. — Grönländere og Danske i Grønland, af *Signe Rink*. — Alina Frank, af *Clav's Lundin*. — Västerut, af *Hilma Strandberg*. — På landsbygden, af *Alfhild Agrell*. — Unge Damer, af *August Halle*. — Främmande lyror, af *Rich. Bergström*. — Marit Vallkulla, af *A. U. Bååth*.

Barn- och ungdomsliteratur. Skeppsgossen Evald Moor, af *W. Herchenbach*. — Prinsessan och svennen, af *K. A. Melin*. — Visili finner rätta vägen, af *Johanna Spyrvi*. — Sagor af bröderna *Grimm*. — Hemmets abc-bok, af *H. G. Blumenberg*. — Bland elefanter och lejon i Afrika, Masterman Ready, Nybyggarna i Canada, af *Kapten Marryat*. — Den unga kvinnan, af *J. A. James*. — Sanningsord, af *Th. L. Cuyler*. — Tartarfamiljen, af *Mary Batchelor*. — Garfvarens president, af *W. M. Thayer*. — Den oljade fjädern, af *P. E. Power*. — Lilla Jitana, af *Louise Marston*. — Barnamat, lite roligt åt de små. — Svenska barnboken, af *J. Nordlander*. — Genom Europa, en mellanfolklig barnbok. — Tom Browns skollif. — Barnens lilla julbok, af *Ottilia Adelborg*. — Sagor till julen, af *Stina* och *Gudrun*.

Periodisk litteratur. Nordisk tidskrift, Framåt, Ny svensk tidskrift, Svensk läraretidning, Hemvännen, Eira, Helsovännen, Sveriges ungdom, Verdandi, Småskolevännen, Pedagogisk tidskrift, Året om, Svensk Musiktidning, Norden, Sedlighetsvännen, Slöjdundervisningsbladet, De värnlösas vän, Tidn. för trädgårdsodlare, Tidskrift för kristlig tro och bildning, Teologisk tidskrift, Läsnings för hemmet, Tidskrift för folkundervisningen, Läsnings för folket, Finsk tidskrift, Nylände, Kvinden og Samfundet, Tilskueren, Deutsche Hausfrauenzeitung, Neue Bahnen, Illustrirte Frauenzeitung, English Woman's review, The Woman's journal, Women's suffrage journal, Die Illustrirte Zeit, Le journal du bien public, Donna e Lavoro, Die Frau im gemeinnützigen Leben.

En äktenskapskonflikt i forntiden.

Framställd af **Yggdrasil.**

I våra dagar, då så mycket talas och skrives i äktenskapsfrågan, torde tillåtas att inbjuda Dagnys läsare att förflytta sig halftannat årtusende tillbaka i tiden och se hur den frågan då löstes, i forntidens mest storslagna äktenskapsdrama. På samma gång få vi tillfälle att lära känna en af den nordiska fornlitteraturens skarpast utmäjlade qvinnokarakterer.

* * *

Brynhild hade svurit ed att aldrig gifta sig med någon annan man än den, som icke kunde rädas: hon omgaf sin borg med höga eldslågor.

Forntidens ypperste hjerte Völsungen Sigurd och Gjukes söner Gunnar och Högne hade gifvit hvarandra trohetseder. Gjukes dotter Gudrun vardt bjuden åt Sigurd till äkta.

Gunnar red nu i friarefärd till Brynhild: i hans följe var Sigurd. Men Gunnars häst bar ej Gunnar genom eldslågorna. Då bjöd Sigurd Gunnar sin häst, Grane. Ej heller Grane bar Gunnar genom elden. Då beslöts att Sigurd skulle föreställa Gunnar och i Gunnars namn äkta Brynhild. När Grane kände Sigurds sporrar, sprang han genom lågorna, och Sigurd inträdde till Brynhild. Han påminde om hennes löfte att äkta den man, som rede genom lågorna. På Brynhilds fråga hvem han vore, svarade Sigurd, att han vore Gunnar Gjukesson. Dermed vardt Brynhild Gunnars hustru, och i Gunnars namn stannade Sigurd hos Brynhild och höll bröllop: »åt Gjukes ättling han den unga hägnar.»

Nu var Brynhild Gunnars hustru och Gudrun var gift med Sigurd: »stränga norner styrt det så», och deri sökte Brynhild att finna sig. Men »med is i hjertat» och med »grämmande tankar» åsåg hon Sigurds och Gudruns sammanlefnad, och sörjde hon sin lefnads lycka. Det hände stundom, att längtan vardt henne

för våldsamt, så att hon »ville Sigurd ega eller svälta ihjäl.» Men hon återkom genast till sin pligt: »nu sade jag ett ord, och jag ångrar det redan, Gudrun är hans hustru och Gunnars jag.» Slutligen, efter årtal, hade hon utkämpat striden mellan den sociala kvinnans pligt och sin personlighets rätt, och vunnit klarhet enligt sin ståndpunkt. Hon sade till Gunnar, att han måste gå miste om allt, det gods hon medfört, och henne själf; lycklig kunde hon aldrig lefva med honom; hon ville tillbaka till sitt gamla hem, och der ville hon sitta och sofva bort lifvet: om Gunnar ej ville slå Sigurd till döds. Sorgsen vardt Gunnar, visste ej hvad han skulle göra, såg sig sakna Sigurd mycket, ville ej mista honom. Men så segrade kärleken till Brynhild, hon var honom bäst af alla, »förr mitt lif jag låta skall än mön mista — och möns skatter.» Han bad sin broder Högne om råd och frestade honom med Sigurds guld. Men Högne svarade, att det ej höfdes dem att så bryta svurna eder, och varnade Gunnar för Brynhilds äggelse. Gunnar lockade då till dråpet deras yngre broder, som ingen del hade i de eder som svurits. Och snart stod svärdet i Sigurds hjerta. »Jag vet väl hvadan det kommer: Brynhild ensam vållar det. Mig har mön framför hvar man älskat; dock grep jag ej in i Gunnars rätt, jag svek ej fränder, ej svurna eder.» Gudrun miste sansen, och Sigurd lifvet.

När Brynhild sporde Sigurds död, log hon, »en gång log hon af all sin hug»; men på samma gång bleknade hon.

»Den gången ville Gudrun dö, då hon satt sorgfull öfver Sigurd, maken.» Jarlar och jarlahustrur sökte stilla hennes sorg genom att tälja hvad bittrast de upplefvat. Men Gudrun »kunde icke gråta, var djupt qvald, hjertat ville brista.» Då tog Gudruns syster höljet från höfdingens lik och lade hans kind mot Gudruns knä. Upp såg Gudrun ett ögonblick, såg konungapannan klibbad af blodet, klara blicken brusten i döden. På knä sjönk Gudrun — tårarne flödade. Systemen quad: »ädlare var eder kärlek än alla menskors ofvan mullen; aldrig du trufdes ute eller inne, var hos Sigurd du ej.» Då quad ock Gudrun, en lofsång öfver Sigurd, hur hans glans lyst äfven öfver henne, hur hon nu, sedan hennes konung fallit, vore »så liten som löfvet är på videqvistar»; hon anklagade Gunnar, som så svikit Sigurd.

Brynhild stod med styrka samlad, och hennes ögon brunno af eld, då hon såg såren på Sigurds lik. Det var svårt för henne att se det onda hon vållat, att höra Gudruns klagan.

Ve böd hon öfver den mö, som lärde Gudrun att gråta och som bröt hennes tungas band.

Nu kunde Brynhild få yppa sitt hjerta, nu bands hon ej längre af någon hänsyn. Den man hon älskat kunde hon ej få ega i lifvet: det otillåtna grep hon aldrig efter. Men i döden var han hennes, der nådde dem ej norners domslut. Det var till honom hon gifvit sig, »höge kungen, som guldprydd satt på Granes bogar: ej äro edra ögon så ädla som hans.» »En jag älskat, och ingen mer.» I lifvet hade hon böjt sig för pligten: »ej höfs hustru att, i hugen flyktig, i lifvet ega en annans man.» Men nu hade hon löst gåtan: döden skulle gifva dem hvarandra. Det förutsätter visshet om Sigurds kärlek till henne: derom tyda äfven Sigurds sista ord, då han i dödsstunden förklarar, att han ej grep in i Gunnars rätt, ej svek svurna eder. Han hade alltså *behöft* hafva denna rätt och dessa eder i åtanke.

När Gunnar förnam Brynhilds afsigt att följa Sigurd, vardt han högligen bedröfvad och försökte allt att afstyrka henne. Men hon höll från sig en hvar, lät sig ej lockas från långa färden. Gunnar bad Högne om råd i den stora nöden och bad honom med alla hans män stiga in till Brynhild och hindra henne, »tills samtal bragt henne till sans.» Men Högne svarade, att »ingen må locka henne från långa färden, och måtte hon aldrig återvända.» Sorgsen gick Gunnar åter in till Brynhild, som delade ut sina skatter och ordnade för döden. Tärnor och tjenare dråpos, enligt tidens sed, för att med Sigurd och Brynhild inträda i Valhall: stort följe, kostbart utrustadt, var ärofullt. Sex af Brynhilds tärnor och åtta af hennes svenner voro nu dräpta. Brynhild hade rikligen delat guld, hela sitt fädernearf, till dem, så Sigurd med en lysande skara finge tåga fram till gudarne. »Valhalls guldringsglänsande portar må då ej höge kungen på hälarne slå, när med honom de mina hädan draga, ej komma vi då med kraftlöst följe.» Nu stack Brynhild svärdet i sitt hjerta, och sjönk ned döende. Än en gång frågade hon, om flere ville följa med dem. De tego alla; men så svarade de: »för många du fält, oss fröjdar lifvet, dem du har äro dig heder nog.» »Ingen svårbedd, och ingen motvillig må döden smaka för Sigurds och min skuld. Men färre skatter månne brinna på edert bål; och glans af guld skall glimma föga från eder den dag, då I dragen till mig.» — »I dragen till mig»: de voro således hennes tjenare äfven efter döden. — »Sitt neder, Gunnar, nu glad jag säger dig, att din brud ej längre lefver.

Ej seglar ert skepp i sank, fast jag låtit mitt lif.» Så sade hon tröstande till Gunnar, att Gudrun snart skulle försona sig med honom och söfva sin sorg, ja, gifta sig med Brynhilds broder. »Mer höfdes då Gudrun att i döden följa sin första man», menade Brynhild. En enda bön ville Brynhild bedja Gunnar, sin sista bön här i verlden, »låt resa ett bål så bredt, att rum derpå kan redas oss alla, som nu med Sigurd somna i döden. Gör tjäll öfver bålet med bonad och sköldar, bred lysande svepning öfver likens mängd. Vid min sida Sigurd brännen. Vid Sigurds andra sida brännen mine svenner, med smycken höljde. Ligge oss emellan, äfven höljdt med guld, ägghvassa svärdet, åter så lagdt», som när Sigurd friade för Gunnar.

»Rösten sviker, såren svälla.»

Hadriani bildhuggare.

Efter Emanuel Geibel.

Der skimrar templet nu i solen
med kolonnader och portik;
bronsgjuten hvälfver sig kupolen
utöfver murens mosaik.

Den Zevs, som jag ur marmorn väckte
der ofvan högt sin vigge för.
Din hand du tacksamt nyss mig räckte,
och folkets bifallssorl jag hör.

Dock — när det glänser mot mitt öga,
det verk hvars mästare jag är,
o, herre, vet: det fattas föga,
att blygsel jag inom mig bär.
Fast sann och ärlig var min sträfvan
att forma synerna jag såg,
ej griper rysande i bäfvan
onämbar skaparfröjd min håg.

Ve öfver denna tid må falla,
i hvilken intet hjärta slår;
då ingen längtan, känd af alla
hos konstnärn till gestaltning trår,
tills han i marmorn uppenbarad
sitt släktes sträfvan lösgjord ser
och så i skönheten förklarad
på tidens gåta lösning ger.

Väl forma stenen vi och reda
 det skrofliga till harmoni,
 men huru lätt vi mäjseln leda
 blott på ett fordom lefva vi.
 O! tungt att tröstlöst kloke famla
 i mörker utan blix och bloss!
 Hvad som är skönt det är det gamla
 och härmning hvad som lyckas oss.

Ack, Hellas ande, vingebruten,
 har dödstrött slutit ögat till
 och fåfångt är att oförtruten
 till lif du honom väcka vill.
 Hvar sprakar nu en offergnista?
 Hvar flammor nu ett altarbål?
 Ve! tron försvunnit till det sista
 och krupit hop till död symbol!

Ej åldern slappat än min sena,
 och som du ser är brunt mitt hår,
 men för en Fidias' dag allena
 jag gåfve alla mina år!
 Ej för det han sin kosa banat
 mot branter dit vi rika nå...
 men, ack! den Zevs hans mäjsel danat,
 som guddom trodde han uppå.

O! fröjd, o! lycka utan like
 att höja sig till himlafärd
 och blicka in i ljusets rike,
 välkomnad af en gudaverld!
 Den tro, som i hans tanke glödde
 gaf honom kraft att allt förmå...
 men vi, vi stackars efterfödde,
 af gudar öfvergifna gå.

Då himlen för vårt öga lycktes
 försvann ock salig skaparfröjd...
 Vi veta mycket nu, men rycktes
 för evigt dock från solig höjd.
 Den gamla konsten, graflagd vorden,
 ej uppstår åter i en ny,
 förr'n molnen glesna öfver jorden
 och guden syns i himlens sky!

Edvard Fredin.

Huru vårdas våra små barn?

Af Eva Wigström.

Medan både yngre och äldre ogifta kvinnor ur de bildade klasserna ifrigt blicka omkring sig för att finna nya verksamhetsfält, förbigå de helt och hållet ett af de allra närmaste och låta det ligga som ett rof åt de mäst olämpliga personer. Vården om de *små* barnen är ju ännu till allra största delen anförtrodd åt unga, tanklösa och okunniga tjänstflickor.

Här föreligger en stor och behjärtansvärd uppgift för de bildade klassernas arbetsökande kvinnor.

Ryggen ej så häftigt tillbaka, I kunskapsrika kvinnor, utan tänken allvarligt öfver saken!

Just den sorgliga belägenhet i hvilken barnvården inom så många familjer befinner sig, gör det till en lifsfråga för oss att rädda den.

Knappast finnes en viktigare och mera maktpåliggande sysla, än vården om de små barnen, och likväl har den syslan på något oförklarligt sätt råkat i en sådan missaktning, att vanligen blott sådana unga tjänstflickor, som ingenting veta och ingenting kunna, söka plats i hemmen som barnsköterskor. Men så fort en sådan flicka tror sig ha lärt de allra nödvändigaste husliga göromål, söker hon komma ifrån den ringaktade barnflickesyslan.

Många orsaker till denna motvilja för barnsköterskeplatser förefinnas, men det är dock först och främst den usla aflönningen, som kommer hvarje någorlunda arbetsduglig kvinna att föredraga hvilket annat arbete som helst framför detta. Till »barnflickor», om hvilka det heter: »de duga ännu ej till annat», anförtror man för en ringa penning vården om det dyrbaraste man har, sina små hjälplösa barn, medan man söker dugliga, pålitliga kvinnor att handhafva husets bohag, eller sy familjens kläder, och betalar dem väl. Också har man dagligen tillfälle att se hvilken behandling, som vederfares barn hvilka äro anförtrodda åt dylika sköterskor.

Här står t. ex. en barnvagn med ett litet blinkande barn midt i solbaddet; ljusstrålarna stå som spjut rakt öfver den nakna hjässan och dansa i gnistrande glans på det antingen snöhvita eller bjärt röda täcke, som, till skada för barnets syn, men till fögnad för en tanklös mor, pryder lillans vagn. Barnflickan står ingripen i lifligt samtal med någon kamrat, hvars lilla skyddsling, badande i svett, sofver inom en uppslagen vagnskur, hvars gardiner äro så tätt sammandragna, att knapt en luftpust kan intränga. Ingen af barnflickorna hyser en aning om att barn ha skada af sådant.

Här sitter en hel flock sladdrande barnflickor i skuggan af träden; barnen äro tagna ur vagnarne och hafva fått befallning att sitta stilla på en och samma fläck. En kry tvååring kilar i väg på upptäcktsfärd; barnflickan efter och griper flykten i armen. Han sprattlar, kastar sig på marken; hon rycker våldsamt upp honom vid armen och bär det tunga motsträfviga barnet hängande i denna ställning fram till kamraterna. Underligt att barnarmar ej oftare än som sker dragas ur led!

Låtom oss gå ännu ett par steg i en offentlig promenad! Se här ha vi en hel grupp småttingar sittande på bara marken i en fuktig vrå, lekande med sina afdragna skor och strumpor eller stoppande sina munnar fulla med jord och grus, medan sköterskorna antingen ensamma eller uppvaktade af sina manliga bekanta afhandla egna angelägenheter.

Detta blott såsom prof på den allra vanligaste och lindrigaste vårdslöshet, som utomhus dagligen kan iakttagas, då man fått ögonen upp för saken.

Men hur ofta sker det ej, att barnflickan tager med sig de henne anförtrodda barnen in i bostäder med förpestad luft, midt in bland personer, behäftade med smittosamma sjukdomar. Eller hur ofta få ej de små tillbringa långa stunder bland råa och osedliga människor, under det barnens mor tanklöst antager, att barnflickan leker med dem ute i fria luften.

Alla barnsköterskor äro med- eller omedvetet äfven barnens *uppföstrarinnor*; detta bör allvarligt betänkas, liksom också att de första intryck barnen erhålla äro de varaktigaste.

Man skulle knappast kunna förstå huru så många bildade föräldrars barn kunna vara så råa, som nu är förhållandet, om man ej viste att de fått sin första uppföstran af obildade barnflickor, hvilka, utom alla andra oseder, äfven tillåtit dem öfva

djurplågeri, upprycka blommor och nedtrampa växter blott för att de själva måtte »få en stunds fred för ungarna».

En underlig motsats till denna första uppfostran bildar föräldrarnas stränga förbud för de äldre barnens besök i pigkammare, dräng- och folkstuga. Det är sant, dessa rum, eller rättare, lifvet derstädes är i de flesta fall ej någon uppbygglig skola för barnasinnets. Men, I ärade moraliska, finkänsliga föräldrar, som låtit barnflickor handskas med edra små ända tills dessa uppnått skolåldern, anen I då ej, att åtta- och tioåringen är fullt förtrolig med det lif och den ton, som råder i de lokaler, hvilka ej få beträdas af skolgossen och skolflickan?

Hafven I då aldrig betänkt, när I t. ex. under en lång vinterafton lemnat edra små ensamma med en vanlig barnflicka, att en sådan ung ouppfostrad flicka, som är så illa aflönad och ofta så föraktfullt behandlad, ej kan hysa någon större kärlek till familjen? Tron I verkligen, att hon obetingadt underkastar sig pligten att stanna ensam i barnkammaren hos barnen? Åhnej, I veten mycket väl, att hon vanligen för barnen tillsammans med sina qvinliga och manliga medtjenare och deras tillfälliga besökande. I veten detta, men I viljen ej tänka derpå, åtminstone ej på fullt allvar.

Om jag då antager, att alla fattiga, okunniga barnflickor äfven äro pligtförgätta och sedeslösa? frågar någon.

Pligt och sedesamhet äro vidsträckta begrepp och ha tyvärr ej lika betydelse för den ena människan, som för den andra. Den okunniga barnflickan anser sig ej ha förgätit sin pligt därför att hon t. ex. en afton fört barnen in i pigkammaren och låtit dem deltaga i lifvet der. Husmodren har visserligen förbjudit henne det; men då flickan ej kan fatta, att der ligger någon förnuftig grund för en dylik befallning, öfverträder hon den med tämligen lugnt samvete.

Men låtom oss antaga, att hon troget och redligt uppfyller *alla* de föreskrifter hon erhåller, och låtom oss så se till, om hon ändå ej är rent olämplig för sitt viktiga kall!

Hon, den okunniga, vill roa barnen, och hon fyller deras fantasi med ohyggliga historier, olämpliga eller rent af håresande sagor. De små spörja henne om mångt och mycket, och hon bibringar dem vrånga föreställningar, narrar dem med s. k. oskyldiga lögner och inviger dem i sqvallerhistorier samt mycket annat skräp som upptager hennes tankar. Huru många år af själfarbete (sorg och smärta att förtiga) förflyta ej innan

gossen eller flickan någorlunda hunnit befria sina tankar och sin fantasi från barnflickehistorierna!

Jag skall här förbigå alla de exempel på sådana fall, då barnflickor skrämt barn så att följderna blifvit svåra, långvariga närvsjukdomar; jag skall ej söka verka genom att erinra om de gräsliga olyckor, som vållats genom vårdslösa barnflickor, och jag vill ej uppröra någon genom att tala om sedlighetsbrott och uppsåtliga mord, begångna af lastbara, hämdgiriga barnpigor, fastän jag på nära håll blifvit bekant med äfven denna, den förfärligaste sidan af en barnvård, sådan som den vanligen förekommer både i våra städer och på landet.

Det här sagda torde väl vara nog för att komma hvarje människa till att se och medgifva, att här är ett verkningsfält som *företrädesvis* egnar sig för bildade och upplysta qvinnor.

Men lönen? Hur många familjer ha väl råd att hålla sig med barnsköterskor som kräfva en lön någorlunda motsvarande en kunskapsrik qvinnas anspråk?

Här torde ej vara så få familjer som förmå detta, och ännu flere kunde här bli, om man började räkna en förnuftig barnvård till lifvets nödtröft och så droge in på staten å annat håll; men jag har dock ej tänkt mig, att reformen kunde genomföras utan försakelse för båda parterna.

Vi ha ju först och främst en hel flock bildade flickor tillhörande burgna familjer, och som vaknat till insigt om, att ingen människa har lof att nedgräfva sina förlänta pund, men på samma gång frukta att tränga sig in på arbetsmarknaden och rycka brödet från fattiga medsystrar. Skulle här ej bland dessa flickor finnas flera som ega kallelse för barnvård jämte insigt af vigten af ett sådant kall?

Låtom oss nu tänka, att sådana qvinnor verkligen finnas, och att de med de medel som stå dem till buds skaffade sig grundliga kunskaper i detta viktiga ämne och sedan — till en början — blefve hjälpredor åt någon ung eller sjuklig mor som eljes skulle nödgas att lemna sina små åt någon okunnig, *billigt köpt* barnflicka. Det kunde ju äfven tänkas, att sådana förmögna qvinnor finge lust och mod till att på ett praktiskt sätt undervisa *fattiga* mödrar i en förnuftig barnvård genom att hvarje dag egna några timmar åt deras barn. Här kunde ju upprättas små privata skolor, hvarest fattiga, väl rekommenderade flickor erhöles fri undervisning i allt som tillhör en förnuftig och omsorgsfull barnvård.

För det andra hafva vi i många familjer en eller två vuxna döttrar, hvilka af brist på platser gå nästan syslolösa i hemmen, medan de små syskonen på nåd och onåd öfverlemnas åt en okunnig barnflicka. Vore det ej det mäst naturliga, att de äldre systrarna sattes i stånd att kunna öfvertaga den ansvarsfulla platsen som barnsköterskor i hemmen?

Så hafva vi slutligen denna stora flock, som för blotta utkomstens skull trängas om kontorsplatser och med dessa likstälda befattningar, hvilka anses vara »passande» för bildade qvinnor, ehuru många af dessa platser äro så uselt aflönade, att de knapt lemna brödet för dagen.

Det är dock underligt med en bildning som fört oss derhän, att vi anse det för finare och respektablare att dag ut och dag in sitta stum som en fisk bakom ett skrank i en skum och qvaf bod och räkna slantar samt skriva siffror, än att, i samråd med föräldrar, vårda och uppfostra ett kommande slägte. Det är en sorglig bildning som tvingar en barnkär qvinna att hellre utarma sig till kropp och själ under ett mekaniskt, andefattigt, uselt aflönadt arbete, framför att, kanske på bättre vilkor, inträda i en familj för att der egna sig åt barnvård.

Ett gammalt ordspråk säger: »den som tager barnet vid handen, griper modern vid hjärtat». Och det skulle gå underligt till, om ej en bildad och kunnig barnsköterska skulle bli ansedd som en kär och äktad medlem i den familj, åt hvilken hon egnar sina krafter.

All början är svår, det veta vi alla, men ju större svårigheter ju större kraftansträngning och ju större seger. När de modigaste brutit banan, skall man med häpen undran se sig om och spörja hur det kommit sig, att detta viktiga arbetsfält så länge legat i träde och fått fritt bära så mycket förderligt ogräs, och då skall det praktiska lifvet snart själf åtaga sig en förnuftig löne reglering äfven i fråga om barnvård.

Men är det ej orätt att från detta arbetsfält undantränga dessa fattiga unga flickor, hvilka ej kunna påräkna några platser, i fall man ej längre vill antaga dem som barnflickor? Denna fråga har blifvit framkastad, och den är viktig nog att förtjena ett svar.

Ser man qvinnofrågan som en samhällsfråga, så följer det af sig själf, att ingen klass i vårt land får glömmas vid det pågående utvecklingsarbetet, utan samhället i sin helhet måste tagas med i detsamma, om ej farliga klyftor skola uppstå.

Här måste arbetas *allvarligt* på, att vår s. k. lägre folkundervisning kommer att verka upplysande och förädlande, på samma gång som den äfven blir af verkligt gagn för det praktiska lifvet.

Äfven här hafva vi ett stort arbetsfält för bildade, offervilliga qvinnor, ett fält, som redan i städerna har en del upplysta arbeterskor, men som kräfver många, många flera friska viljor och krafter både i städerna och på landsbygden.

En bildad och förmögen qvinna skulle sannerligen kunna känna sig lycklig i medvetandet af att hafva deltagit i ett allmän-gagneligt arbete, om hon dagligen under tre à fyra timmar ville samla omkring sig en liten flock af folkskolornas fattiga, ofta af ofruktbara lexor, för det praktiska lifvet odugliggjorda flickor, och meddela dem nyttiga lärdomar och råd rörande vården af de små.

Men väntan på dylika upplysningar för den klass, ur hvilken barnflickor vanligen rekryteras, får ingalunda fördröja reformen i barnvården. Ty hvad vi först och främst böra tänka på, är hvad som är nödvändigt för de små, för det slägtled, som efter oss skall inträda i arbetet för upplysning, sedlighet och framåtskridande. Derfor är det en bjudande nödvändighet att barnvården räddas undan det lägervall, hvori den nu i allmänhet befinner sig, och detta kan, under för handen varande omständigheter, blott ske derigenom, *att qvinnor ur de bildade klasserna aflösa de okunniga och olämpliga barnflickorna.*

Den som vill odla obruten mark, börjar med de närmaste, mest tillgängliga trakter af egendomen för att så fort som möjligt erhålla en skörd, som gifver honom medel till ett fortsatt odlingsarbete på de öfriga fälten. Så äfven här. Vi måste först söka att för det allmänna odlingsarbetet vinna sådana krafter, som sedermera kunna verka främjande på de okunnigare samhällslagens upplysning och förkofran.

Men för all del inga »barntädgårdar» i »kindergarten»-stil för burgna familjers barn! Alla föräldrar, som på något sätt kunna behålla sina barn i hemmen, måste äfven göra detta. *Hemmet är den naturliga och rätta plantskolan för samhället; det är framför allt i hemmen som barnvården måste reformeras, och det är der, som det unga slägtet skall fostras och utvecklas till viljekraftiga och sedliga människor.*

Qvinnotyper och kvinnoöden i Lies senaste arbeten.

Af Nils Erdmann.

¶ Då man genomläser en roman som bär Lies namn på titelbladet, kan man icke undgå att lägga märke till en egenomlighet. Denna består deri, att skalden utan vrede, godmodigt och lugnt och i en ton, som föga skiftar, utslungar en mängd anklagelser mot åtskilligt i samhällslifvet. Lie är icke satiriker som hans landsman Kielland. Han gör sig icke håller skyldig till dennes ensidiga hänsynslöshet. Ingenting är hos honom karrikatur eller öfverdrift, och hans hjärtevarma språk låter harmen knapt framskimra.

Den, som flyktigt genomgår hans noveller under 80-talet, skulle kunna duperas af denna godmodiga ton. Man halkar lätt öfver själfva hufvudsaken, angreppet, ty Lie träder ej upp med en arsenal af skarpa vapen. Han antyder, han vidrör, men utan att gå för djupt, och han säger dock på detta sätt lika mycket som de djärfvaste. Och det, hvarom han talar, är ett ofta dryftadt spörsmål; den, hvilken han talar för, en kufvad som vill frigöras. Med andra ord, det är *qvinnan*, som i Lie funnit sin skald, och hans senare produktion har endast qvinnan till hufvudperson.

Denna kvinna är *norsk*, både den gamla och den unga, och det lif, som hon tillhör, der hon uppfostras och uppväxer, låter icke tänka sig utan Norges fjäll som ram. Lie har då skildrat en specielt *nordisk* typ, och han visar oss denna typ i flere åldrar och samhällslägen. Hon möter oss såsom barn, såsom ung flicka, som hustru, som gammal ogift mö, som hushållerska och husfru. Hon strålar i societén, hvilken hon afskyr, som Cecilia; hon klagar, såsom Martha, öfver en hel, förfelad ungdom; hon släpar och sliter ut sig som den hederliga, gamla *Ma*, och går sitt lif tyst fram, ute i köket, som Nella. Och många af dessa kvinnor äro olyckliga, missriktade. Lifvet har icke ställt dem på den plats, hvilken de tillhörde. Omgifning och för-

hållanden hafva rubbat dem ur sitt läge, qväft och hållit tillbaka deras friska, härliga skott och intvingat dem i växthus, der de icke förmått blomma.

* * *

Egentligen är det tre slag af qvinnor, Lie tecknar. Först de unga naturbarnen, dem, som lifvet missriktat. Så den trälände husmodern eller hushållerskan på gården. Slutligen den förnäma, societetsdamen ut i fingerspetsarna.

Skaldens unga flickor äro beundransvärda naturbarn. De ega icke en aning om affektation eller onatur, och känna icke de lagar, societetslifvet pålägger. Friska såsom den vind, hvilken framstryker öfver fjället, rena såsom det vatten, hvilket störtar sig nedför branterna, komma de från sin verld ut i sällskapslif och sällskapstvång. Här måste de aflägga denna okonstlade natur; här måste de lära att hålla allt i band och bojor. Känslan får ej yttra sig, om den uttrycker sig naturligt; tanken får ej framträda i en form som ej är slipad; ständigt måste de vaka öfver sig själfva och sina ord, och deras ursprunglighet och omedelbarhet lända dem blott till hinder. Så bli de beröfvade sina bästa, ädlaste smycken. Deras uppriktighet lider, deras sanningskärlek såras; vingbrutna och krossade gå de ut ur detta lif, och de rester, som stå dem åter efter en ungdom utan lycka, äro icke stort större, än att de hindra dem att förtvifla.

Tag såsom exempel blott ett par af Lies hjältinnor. Inger-Johanna först, Cecilia sedan. *Inger-Johanna*¹ uppväxer på det fjärran lilla kaptensbostället. Fjällbygdens natur har tryckt sin stämpel på hennes väsen. Utan att vara förberedd för ett lif i Kristiania, öfverflyttas hon dit, till en tant, en fin verldsdam. Dennas hela traktan är att ombilda sin nièce, uppfostra henne så, att hon kan lysa i societén, och utplåna alla minnen af hennes friska, rena naturtillstånd.

Redan då hon anländt till sin bestämmelseort, skrifver hon: »Da Stor-Ola leverede tøjet ind af gadedøren, havde jeg mest lyst til at sætte mig i karjolen og kjøre de tre dage hjemover igjen; men saa tænkte jeg med ét: Bedst at marschere lige paa, som fader siger!» Først känner hon sig bländad af det förtrollande societetslifvet. Balerna, toaletterna, pianolektionerna,

¹ Se *Familjen paa Gilje*.

fransktalandet — allt är ännu så nytt, att hon ej upptäcker, hvad det innebär. Snart finner hon dock, att hon är instängd som »i en bur». Dubbelfönsterna hindra henne från att andas och hämta luft; gardinerna göra det mörkt i redan förut dystra rum, och gatan med sina husrader låter himlen knapt framskymta. »Det er ikke til at puste i», skrifer hon till föräldrarna, »og det skal rigtig hjelpe noget, at de lufter med de øverste vinduer to gange om dagen.» Visserligen säger tant, att hon skall vänja sig vid staden, men hur är detta möjligt, utropar hon förvånad; icke en enda gång på hela vintern har jag haft nagelsprång! Tant har mycket svårt »att kasta grimman öfver hennes hufvud». Än rusar hon till släden öfver en »opmaaget liden sneskavl»; än springer hon »barbenet paa gulvet i soveværelset», och än talar hon fritt om sina landtliga små bekymmer. »Tænk, moder», skrifer hon, »det er nok til nød tilladt, siger Tante, at komme med, at vi har kjøer hjemme; men jeg maa ikke understaa mig at sige, at nogen af dem har kalvet! Jeg gad vide, hvordan de mener, vi faar nye kjøer, naar vi slagter de gamle til jul.» Och när hon så berättar, att hon i islossningen om våren tillsammans med syster Thinka plägade vada öfver qvarnbäcken, då se vi klart, att hon ej passar i något drifhus.

Och dock är hon ingen enfald, ingen naiv och blyg skönhet. Hon är stark äfven till viljan, hon är vaken och intelligent. Redan då hon första gången träder in i tantens hus, gör hon slående observationer öfver mottagandet hon röner, öfver möblerna, gästerna, tantens väsen och dylikt, och det undgår ej hennes blick, då hon införes till sin morbror, att tanten drar ned lampskärmen på den sida, der hon passerar — troligen för att dölja några små fel i hennes klädsel.

Själfständig och styfsint, har hon svårt att låta böja sig, och hela hennes natur är alltför uppriktig att ljuga. Derfor bryter hon snart med den elegante kaptan Rönnow. Hon finner, då hon uppvaknar och lär känna att hon älskar, att hela hennes förbindelse med kaptanen var en lögn. Hennes roman gör henne olycklig, ty den älskade går förlorad, men hon blir likväl sin kärlek och dermed äfven sig själf trogen. Sorgen kan ej nedbryta hennes friska, kraftiga väsen. Kärleken till studenten skänker innehåll åt hennes lif. Den låter henne se klart i all den osanning, som omger henne, väcker hennes behof efter en verksamhet, att blifva nyttig, och den rycker masken obevekligt

af det falska i societetslifvet. Ja, när hon som gammal mö sitter ensam uppe i fjällstugan, söker hon att förverkliga Grips idéer i sin skola. Här vill hon i sin ringa mån låta anlagen få sin rätt, uppfostra de unga till ett bättre, sundare lif, och hon hvisskar, då hon återkommer från den olyckliges begrafning: »Aandens magt er stor! Han gav mig noget at leve paa!»

* * *

Inger-Johannas historia är i mycket äfven *Cecilias*.¹ Denna är lika frisk, lika omedelbar och ursprunglig. Sådan kommer hon hem från sin pension i Kristiansfeld och införes af sin mor, kommandörskan, i societén. Utan att ega kännedom om de småaktiga sällsksapsreglerna, utan att ega vana vid den själfbeherskning de ålägga, ger hon sig så helt, är hon så oskyldig och godtrogen, att hon icke förmår skilja mellan det sanna och konventionela, mellan det, som endast är ord, och det, hvilket ligger bakom. Hon visar sig som hon är, säger öppet hvad hon tänker, ger sin glädje fritt lopp och anser allt uppriktigt menadt. Hela denna illusion slites obarmhertigt i stycken. Brodern, den fine löjtnanten, tager hand om hennes uppfostran, förebrår henne grymt, att hon är okonstlad och naturlig, och gör henne från ett sundt barn till en mistrogen kokett.

Moderns och Karstens anklagelser belysa, hvad man åsyftar. Cecilia är ej värdig nog, hon dansar »dumt naivt ud»; talar hon, »saa er ogsaa det, som det skulde gjælde livet.» Allt skall vara så uppriktigt, som om ingenting finge döljas. »Som et mandfolk ikke har andet i lommen end det, han kan vrænge og krænge ud for en ung pige som du! — — — Verden er slet ikke saadan naiv og oprigtig og sand og sligt; — alt det der er noget overspændt jaaleri, som du faar hive overbord.» Så talar hon för förtroligt med de oppvaktande herrarne. Hon ser ut, som om hon slukade hvarje ord — och äfven trodde det. »Og de mörer sig naturligvis ved at prøve, hvad de kan by et saadant fænomen!» Och då är det intet annat än en vanlig, ren balkonversation, många gånger upprepad och totalt glömd vid punschbordet. Morgonen efter balen, då hon vill ut och kasta snöboll, lockad af några pojkar, hvilka pröfva den krama

¹ Se *Kommandörens Döttré*.

snön, erhåller hon af Karsten denna betecknande upptuktelse: »Jeg har ikke en gang *den tröst, at det er affektation!*»

Här möta vi då *en* af skaldens anklagelser mot samhället. Lifvet i societén är blott lögn, affektation. Det friska, sunda naturbarnet måste der bli ett fenomen, och för att icke lysas i bann måste det *väl* kunna förstålla sig. Inger-Johanna offras på societetsgudens altare; Cecilias hela lycka blir förspild i dess tjänst. Hon mister sin naivitet, hon blir ombyttlig och nervös; hon vet till slut icke, på hvad sätt hon skall uppföra sig. »Al denne kritik, alt dette uforstaaelige i luften havde git hende en forvirret fornemmelse af, at det næsten var en kinkig sag at være ung pige».

Oupphörligt får hon förebråelser af modern och löjtnant Karsten. Damerna spionera och lägga märke till hvad hon säger, och den misstänksamhet och retlighet, som derigenom kommer öfver henne, gör, att den unge man, hvilken hon älskar och som älskar henne, slutligen stötes bort och får den orubbliga tron, att Cecilia ej är bättre än en vanlig tillgjord kokett. Såret, som hon erhåller, blöder ganska länge. Hon vill arbeta, få en verksamhet, men detta går icke an. Kommendörens dotters plats är i salongen, ej vid arbetsbordet, och när planerna icke lyckas, blir hon *helt* societetsdam. »För havde det ikke været saa nøje, om kjolen slog en rynke eller noget netop klædte saa allerbedst. Nu var toilettspørgsmaalet blevet hende et helt studium, en pinlig udspekuleringen.» Hon är, såsom hon säger, blott en rumsdekoration, och med åren blir hon bitter, en gammal mö som afskyr karlarna.

Det är präktiga karaktärer, som på detta sätt ödeläggas. Lie ser dem gå under med en suck af dold harm, men hans blick är så klar, att han ej nedsvärtar deras fiender. Ty fiender kan man kalla dessa utstuderade verldsdamer, som icke ega en förutsättning att begripa dem de uppfostra. Fina, eleganta, korrekta ända till småsinne, ega de endast *en* verld som de känna, — salongen. Der ha de sin plats, men utom den äro de bortkomna. Fel mot dess lagar, mot dess föreskrifter och bruk blifva i deras ögon synd, vida större än någon annan, och hållre än att utsätta sig för brott mot det konventionela, undertrycka de naturen och tysta ned det unga hjärtat. Kärleken har för dem endast *en* form: ett godt parti; lifvet har för dem endast *ett* mål: att vara oklanderlig, och det att kunna herska i societén såsom dess mönster gäller mer i deras tanke, än ett lif,

vigdt åt arbetet. *Familjens på Gilje* stiftamtmaniska, modern i *Kommendörens döttrar* äro jämte hjältinnan, Jane-Mathilde i *Fon Sunde*¹, ypperliga exempel på denna andra typ hos Lie.

* * *

Om skalden riktar sin anklagelse mot onaturen i sällskapslifvet, dömer han lika omildt det familjetyranni, som herskar. Inger-Johanna tvingas att låta trolofva sig med Rönnow, oaktadt hon ej vet hvad ordet kärlek innebär. Systemen, stackars *Thinka*, som är fogligare och undergiffnare, öfvertalas mot sin vilja att låta viga sig vid gubben Gülcke. Far är alltför klen att kunna uthärda några sinnesrörelser, *Thinka* alltför fattig att kasta bort ett dylikt anbud, och hon gömmer älsklingens bild efter en tung och hård kamp, gömmer den i sitt hjärta för att sedermera taga fram den, omdikta den i ensamheten till romanhjältarne hon läser om, och lefva ett halft lif såsom en gammal mans husfru. »Som saa mangen af den tids kvinder, hvem virkeligheden ikke levnedde nogen anden udvej end at tage en hvilken-somhelst mand, der kunde forsørge hende, førte hun i disse sine romaner — midt i en knagende, knarrende hverdagslighed — et højst spændt fantasiliv.»

Martha får ej gifta sig med sin käraste — kusin Jan — och hela hennes lycka blir för den skull tillintetgjord. Utan att taga hänsyn till något annat än sin natur, skänker hon sig åt Jan och blir hans brud — utan vigsel, och när underrättelsen kommer, att hennes älskling dött i vågorna, står hon der sörjande, med ett nytt lif i skötet.

Ingenstädes blir familjetyranniet större än i *En Malström*. Familjen är der den gud, hvilken uppslukar hvarje enskild, och för den, för dess bestånd, för den egoistiske gamle fadern, för hedern att kunna bibehålla traditionerna och sitt anseende, låta de unga döttrarna gifta bort sig eller sälja sig, derigenom liqviderande någon skuld, som måste betalas. Mads Foss »brugte at likvidere sine bêter med sine smukke døttre; de sad nu, den ene her og den anden der, underlig gifte.» Så hade han sålt dem åt ett par af sina affärsvänner, och när giktbrutne konsul Grüner ej vill teckna sig såsom borgen, säger hans hustru kallt och i en ton af dold vrede: »Har du kjøbt mig, saa vød jeg ogsaa hvad jeg har solgt. *Mit* har jeg holdt.»

¹ Se *Otte Fortællinger*.

Den präktiga *Marianne* har blifvit bortgift med gamle Bastian, och själf har hon resignerat och fått afstå från sin älskade. Ja, äfven som enka blir hon tvungen till nya offer. När Foss vill lemna inteckningen i Borg såsom säkerhet, och bankens ombud invänder att egendomen är dotterns, svarar han dessa ord, ganska betecknande för ställningen: »Min datter, det er mig det! Vi bruger saa her paa Fossegaard.» Och när allt slutligen störtar, och hela korthuset faller sönder, och Marianne kommer under fund med allt det falska i deras spel — då finnes intet kvar, förgäfves har hon offrat sig. Tomheten, egoismen lägges obarmhertigt i dagen; älsklingen, som hon hoppats att kunna återvinna, går förlorad, och hon börjar efter en ungdom, som hon bortkastat på en lögn, ett nytt, ädlare lif, helgadt åt uppfostran af de unge.

Det ser ut, som ville Lie göra detta uppfostringsverk till regel. Inger-Johanna slutar med att hålla skola uppe i fjällbygden; Cecilia får ett lifsmål i att fostra Marthas son, och Marianne tager till sitt hem några af bygdens fattiga barn att der göra dem till människor, som förstå hvad lifvet innebär. Särskildt tyckes hon ömma för dessa parias utan namn, för dem, hvilka samhället pekar ut såsom faderlösa, Marthas och Barbros söner, den lille Jan och Nikolai.¹ Lie har icke en förebråelse för Martha och hennes felsteg. Hon står ren inför skalden, och det är modern, som blir den anklagade. Likaså är stackars Barbro icke tillräknelig — men samhället. Samhället, som drar växel på hennes ensamhet och fattigdom, rycker henne från sitt barn och låter andra njuta dess rätt. Samhället, som på detta vis gör henne främmande för Nikolai, låter andra fostra upp honom och betraktar honom som en brottsling.

* * *

Ur kretsen af de missriktade, som skalden drager i ljuset, och en motsats till kommandörskan med sin småaktiga sällskapsmoral, träder en annan mor oss till mötes, den gamla *Ma*. Hon är utsliten af bekymmer, af ett evigt släp för hushållet, »gammel af at bære smaalig grin, af kjas og mas, af aldrig at faa pengene til at strække til, af at bugte og krøge sig, af bestandig at se ud som intet og være alt.» Mannen måste hon akta för

¹ Se äfven berättelsen *Paa Kirkegaarden* i *Otte Fortællinger*.

alla uppskakande underrättelser; barnen måste hon hjälpa, få förtroenden af och medla för, och aldrig eger hon tid att ha en tanke på egen lycka. *Ma* är ett litet mästerstycke bland författarens qvinnoporträtt. »Man lefver ju för sina barn!» Detta är hennes valspråk, »og tiden var endnu ikke kommet indom 'Maerne' med spørgsmaalet, om man ikke ogsaa skylder at realisere sit eget personlige liv.»

Härmed har jag omtalat de förnämsta af Lies hjältinnor. Samlingen är ej stor, men desto skönare och lärorikare. Tunga och bittra öden hafva drabbat dem under färden, men kraften har blifvit orubbad, hjärtats godhet äfven, och lidandet har ej dräpt, endast mognat och förädlat dem.

Affälling.

Han trädde ut med hurtigt mod
 Och ville våga lif och blod
 I kamp för sanning, kamp för rätt
 Bland mänskoätt.

Han drömde att få bringa tröst
 Åt någon sorgsen broders bröst,
 Att bringa ljus i någon mån
 Åt tviflets son.

Han ville verka för de små,
 Som i det tunga slitet gå
 Att tjena sig en beta bröd
 Mot hungersnöd.

Han ville — men han svek sin tro
 Och glömde allt för stundens ro;
 Hans lefnads luftslott gick i kras
 Bland fyllda glas.

Spredde.

Bergslagsskizzer.

Af Christina Wittrock.

I.

Storgrufvan bearbetades icke nu längre. Hur skulle det ha kunnat vara möjligt? Hon var ju alldeles pin full af vatten. Det klara sjögröna grufvattnet stod ända upp till kanterna. Svarta block af järnrik malm hängde utöfver henne eller reste sig brant och omgäfvade henne på tre sidor. På den fjerde sluttade sakta en vacker, len, grön äng med fin hvitklöfver och susande blåklockor ända ned till brädden. En liten eka låg fästad med en fånglina vid en gammal murken stake i gräskanten. Den var bjärt målad i hvitt och rödt; de lätta fina årorna voro upplagda, och grufvattnets trolösa böljor plaskade kring dess tvärhuggna stäf. Ofvanför grufbranterna gnisslade »konsten». Den var nytjärad och luktade starkt. Barnen kunde stå timtals och bara titta på hur dess stora ofantliga träbockar tecknade sig mot den blå himlen, och hur de två långa jättelika ledningarna af träslanor långsamt gledo fram och tillbaka, ömsevis en åt hvardera hållet, emellan bockarna. Ögat följde dem ända till den punkt, der de tycktes falla på knä. Ty de bildade verkligen ett rörligt knä, som gick ibland ned, ibland upp; det dök ned i grufschaktet och pumpade upp vatten som sedan fräste och skummade upp ur pumpstocken och föll ned i den gamla trärännan och rann bort öfver gräsmattan. »Konsten» pumpade ur Södergrufvan, ur Kung Karls schakt, Westerväg, Kristina och Barbara, ur Lillgrufvan, Oscarsschaktet och Nygrufvan. Men hvad skulle det tjena till att pumpa ur Storgrufvan? Kan man pumpa torr en bottenlös sjö med ständiga tillflöden? Ja, kanske man hade kunnat pumpa Storgrufvan läns med dyra ångmaskiner, men inte hade det gått fort, inte.

Men nu var det ungdomens afsigt att bege sig ut att ro på Storgrufvan. Der stod husmodern själf helt lugn och småleende och såg på. Der stod husfadern, och hans trogne hund bredvid honom. Der lossade nu en af gossarna fånglinan till båten och stod och höll den i handen, medan den ena efter den andra af de glada, ljusklädda flickorna sprang ut i ekan och intog sin plats, och ett par af gossarna fattade årorna. Till sist sköt styrmannen ut båten, gick balanserande bort till aktern och fattade styrlinorna. Och så gled det lilla nötskalet ut öfver Storgrufvans så godt som bottenlösa afgrunder, dolda af det besynnerliga, trolösa vattnet, så källklart, så lättrördt, småkrusigt och lekande; det trolösa grymma vattnet, så omätligt djupt, så glupskt slukande, så omedgörligt kvarhållande.

Det var så, att man kunde hissna åt det; det var så, att man tyckte att husmodern och husfadern gjorde orätt i att låta den lilla

ekan finnas och ligga bunden vid den leende strandbrädden, inbjudande till utfarter på denna gränslöst förrådiska vattenyta.

Likväl roade sig de unga med att kasta de medförda småstenarna i vattnet. En och en nådde de den glänsande spegeln; de slogo upp ringar, den ena större än den andra, och så sjönko de. Hur djupt? Bottenlöst djupt. Man följde dem med ögat; djupare — djupare — djupare. Vattnet var ju klart som kristall, så när som på en lätt ljusgrön färgskiftning. Det hade ju stått i många år mellan de rena, kalla, mörka bergväggarna, och det kom just aldrig någon smuts uti det. Något underjordiskt aflopp hade det väl. Vattnet steg icke märkbart med regnet eller snösmältningen, det sjönk icke märkbart i sommarvarmen. Det silade sig dit in från de andra grufvorna och silade sig väl dit ut igen, och pumpades upp genom Oscarsschaktet och Kung Karls och Westerväg och Barbara och Kristina och Lillgrufvan.

Och de kastade stenarne, hvar hamnade de? Kanske bland skarnet och den gamla malmen som legat dernere och skulle komma att ligga der hundratals af år? Kanske bland de begrafna gamla jernborren och pickorna och hackorna? Kanske bland de spridda benen efter honom, som gick på grufkanten och föll i?

Det är den historien, som mödrarna berätta för sina barn om vinterqvällarna, när det ligger snö ute på marken och tjock is på Storgrufvan, och då alla träd äro klädda i rimfrost för att varna barnen, så att de ej för säkert skola lita på det falska istäcket. Det är samma historia de berätta om våren, då snön smälter och vårbäckarna porlande störta ned i grufvan; då klipporna äro slippriga, och då det vore en säker död att gå på grufkanten. Densamma berätta de om sommaren, då ängen breder ut sitt gröna blomsterprydda täcke, och då vågorna le i solens varma glans, och då smultronen mogna i klippremnorna, då hallonbusken hänger sina reffor fulla af glödande bär utöfver de mörka bergbranterna, och då mängen liten mjuk, naken barnfot smyger sig fram mellan buskarne och söker fäste på de smalaste kanter, medan små giriga händer begärligt sträckas efter bären, och den lilla spänstiga kroppen hänger sig vågsamt allt längre och längre ut öfver afgrunden. De våga sig allt längre och längre, tills deras mor förfärad kommer utspringande ur sin stuga, som ligger några famnar längre bort, och ropar med en röst hvars klara metallklang ger eko mellan bergväggarna:

— Barn, barn, barn, akta er! Kom ihåg gossen i Storgrufvan, som drunknade för femtio år sedan! Kom ihåg, kom ihåg! *han lekte på grufkanten.*

Hur många af våra gossar leka icke ännu i dag på grufkanten?

II.

Den brusande forsen störta mellan nästan lodräta stenväggar ned mot sjön. Ett långt stycke går den hvitskummig, yrande kring stenarna.

I den smala rännan mellan bergväggarna dansa om våren under flottningstiden timmerstockarna likt tändstickor. Här nere i vattenbrynet finnas många jättegrutor danade af vattnet under loppet af hundratal år. Marken stupar brant ned från backen ofvanför; lung och linnea, smultronstånd och små björkar hänga ut öfver branten. Ofvanför är marken svart af kolstybb, och längre bort ligger ett stort vedupplag, bestående af gamla sönderklufna stubbar som begagnas till bränsle i martinsugnen. Den arbetare som fraktar dem ned till ugnen har den originela titeln »stubbskjutare». Nedanför ligger mekaniska verkstaden och gjuteriet.

Vägen från hyttorna, martinsverket, verkstaden och gjuteriet m. m. går deruppe på kanten af den höga forsbranten fram till en bro af väldigt, groft timmer. Den sträcker sig öfver forsens just på det ställe, der denne skummar vildast och der bergrännan är smalast. Öfver bron vandra arbetarne ned till bruket hvarje morgon, tillbaka upp till bostäderna om middagen, ned på eftermiddagen och upp igen på qvällen. Ja, bessemerblåsaren går denna väg midt i natten, när han skall ned till treblåsningen.

Då bruket ännu var temligen nyanlagdt, fans intet stängsel utmed denna farliga väg, från hvilken man kunde blicka ned i det skummande djupet. Då hände det en stupmörk höstkväll eller natt, att en af smederna gick hem från sitt arbete och kom att sig själf ovetande vika några steg från vägen. Han märkte det ej, ty himlen var svart som en säck; gas eller elektriska lampor funnos ej. Visst bränner man gas till både bränsle och lyse i rostugnen, men man har ej kommit derhän att tillgodogöra sig den ute.

Plötsligt tog marken slut under vandrarens fötter. Med andra ord, mannen hade tagit ett steg ut öfver forsbranten och föll handlöst framstupa i tomma luften.

Då han i sin ångest slog ut med armarna fick han tag i en af buskarna i slutningen. Den höll, och han kraflade sig upp igen på händer och fötter. Han kom icke i forsens den gången. Det hade varit säker död. Men han vågade icke mera resa sig upp. Han kröp hela vägen hem till sin egen tröskel på händer och fötter. Så som han krupit uppför branten för kära lifvet, så kröp han sedan hela vägen, försigtigt trefvande framför sig.

Det gifves ögonblick då man ej blott tror utan bokstafligen känner, att det är icke mer än ett steg mellan oss och döden, och i sådana ögonblick blifva de starkaste och klokaste ibland oss såsom barn.

Harriet Martineau.

Ett biografiskt utkast.

*She is not a person to be judged
by her writings alone, but rather by
her own deeds and life.*

Charlotte Brontë.

Harriet Martineau föddes i Norwich den 12 juni 1802, af för-
mögna föräldrar.

På fädernet härstammade hon från en gammal hugenottfamilj,
som under Ludvig den fjortondes religionsförföljelser tagit sin tillflykt
till England.

Hennes fader var egare af en fabrik för tillverkning af kamlot-
väfnader och tycks ha varit en stilla och foglig man, som lät hustrun
ensam styra inomhus.

Harriets mor var en driftig och pligtrogen qvinna, men häftig
till lynnet. Hon var en af dessa ordningsmänniskor, som ha sina
egna bestämda regler för allting, och som med kraftig hand söka
tvinga in allting i på förhand gifna former. Hon egnade hela sitt lif
åt hushållet och sina barn. För dessa senare gjorde hon allt. Hon
tänkte för dem, handlade för dem, bestämde för dem. Det fans
ingenting, till hvilket hennes omtanka icke sträckte sig. Den gälde
deras kläder, deras föda, deras undervisning, till och med deras le-
kar; allt var på det noggrannaste utstakadt och stäldt under kontroll.

Det var ett regelrätt, oförvitligt hus, men det hvilade deröfver en
atmosfer af glädjelöshet, ty moderns känsla för pligt och ordning hade
stelnat till en despotism, för hvilken det icke fans skilnad på hufvud-
sak och bisak. Hvarje frihet måste vara stulen, hvarje glädje ha en
drägg af medvetandet om olydnad, ty dessa lagar och förbud sträckte
sig till det allra obetydligaste, till det mäst naturliga, till det i sig
själf harmlösa.

Barn, hvilka växa upp i dylika hem, förefalla ofta som om de
kommit gamla till världen. De tyckas tråla under tyngden af de
äldres erfarenheter i stället att för framtiden samla kraft att bära
sina egna.

Harriet Martineau var ett sådant barn. »Mitt lif hade ingen vår»,
säger hon själf.

Bland en skara af åtta barn var hon det sjätte i ordningen. Hon
var sjuklig och klen från sin spädaste ålder. Men under det lik-
formighetssystem, som följdes i hemmet, kunde det naturligtvis icke

komma i fråga att fästa något afseende vid detta. »Alla lika», det var regeln, vare sig att det gälde en för en dålig mage otjenlig föda eller ett förelagdt pensum arbete.

Bristen på frihet och bristen på fysiskt välbefinnande alstrade hos barnet en andlig brådmogenhet, i förening med en vid dessa år sällspord tungsinthet.

På tal om sin barndom skrifver Harriet Martineau själf: »Jag hade en allt uppslukande passion för rättvisa; först och främst rättvisa för mitt eget dyrbara jag och dernäst för andra förtryckta människor. Rättvisa var det, som man i vårt hem förstod minst af allt, för så vidt det rörde barn och tjenstfolk. Då och då utgöt jag i förtviflan mina klagomål; men för det mästa rufvade jag tyst öfver de orättvisor, som tillfogades mig eller andra, hvilka icke håller vågade tala. Och jag erkänner att frestelsen till själfmord då var mycket stark.»

Så länge hon var barn hade man icke höga tankar om hennes fattningsförmåga. Hon syntes trög, liknöjd, och var alltid underlägsen sina syskon.

Med hennes undervisning gick det äfven som det kunde; den bestreds hufvudsakligen af hennes bröder och systrar, samt närmade sig mera den för gossar än för flickor brukliga uppfostringsmetoden. Läroämnena voro de vanliga, jämte franska och latin.

Vid sju års ålder kom hon genom en slump öfver Miltons »Förlorade paradys». Hon läste i smyg, och efter den dagen började hon ett slags själfuppfostran, hvilken hon stal sig till.

Milton var hennes kärlek, men han blef icke den enda, ty efter och vid sidan af honom kom den ene författaren efter den andre, tills det blef ett helt galleri. Samma dumma unge, som aldrig kunde plugga in sin multiplikationstabell, gick och läste utantill hela sidor af Milton, Shakspeare, Goldsmith och Thomson. Det var en verld för sig, och den var hennes tröst. I den lefde hon när hon satt bland systrarna och sydde, i den när moderns bannor lik en åska rullade öfver skyldiga och oskyldiga.

Vid elfva år sattes hon i en privat läroanstalt, hvilken emottog så väl gossar som flickor. Föreståndaren var en blid och vänlig man, som förstod att göra sig älskad af barn, och Harriet slöt sig till honom med den hängifnaste beundran. Dittills hade hon fruktat alla människor och gått som i en ständig skrämsel. Här kände hon för första gången vänlighetens lifvande solsken, och nu började det spira och skjuta brodd, allt som förut icke kunnat bryta igenom. Harriet blef med ens ett lärgirigt barn med snabb fattningsgåfva; hennes framsteg voro hastiga, räknetafan och siffrorna, som förut varit henne en fasa, blefvo nu till ett nöje på lediga stunder, och för kriaskrifning visade hon en afgjord fallenhet. Äfven här voro franskan och latinet hufvudämnena.

Två år varade skolgången. Derefter börjades å nyo undervisningen i hemmet; derjämte fick hon lektioner i latin, franska och musik. Föröfrigt brukade en af systrarna läsa högt, medan de andra sydde. Lektören valde mrs Martineau själf.

Ju äldre Harriet blef, desto mindre tid fick hon också till sina hemliga studier, och slutligen kunde hon endast om nätterna stjäla sig till dem.

Då hon var fjorton år, sändes hon till en helpension i närheten af Bristol. Efter femton månaders vistande der, ansågs hennes uppfostran afslutad, och hon togs åter hem. Hennes lif i hemmet blef en beständig kamp för att afvinna det ständiga husreglementet någon tid för bokliga studier. Eljest var det att sy, endast sy, och sy så lång dagen var, ty på den tiden syddes hvartenda styng för hand, och handarbete eller hushållsgöromål var den enda sysselsättning, som ansågs passande för en ung flicka.

Ända från barndomen hade en tilltagande döfhets varit Harriets stora sorg, och då hon var aderton år, inträffade en plötslig förvärring af det onda. Alla medel försöktes, och hon slets en tid mellan hopp och fruktan, tills det slutligen visade sig att detta naturfel var obotligt. Denna olycka, hvaraf hon så tidigt drabbades, kom att gifva en egendomlig riktning åt hela hennes karaktär. Genom den ställdes hon utom regeln, ur stånd att deltaga i sin ålders förströelser, afstängd från den yttre världen, och mer än andra hänvisad till sig själf. Vid den ålder, då andra unga flickor göra sitt inträde i världen, kunde hon icke föra ett samtal utan att begagna lur. För henne kunde sällskapslifvet icke ega annat än förödmjukelser och missräkningar.

Det var naturligt att denna afstängdhet ännu mer skulle stegra hennes håg för studier. Hon kastade sig öfver teologi och filosofi, dragen till dessa ämnen dels genom sitt lynnes riktning, dels deraf att hennes käraste bror och jämnåriga, James Martineau, med hvilken hon delat så väl skolarbetet som leken, nu beredde sig att beträda den presterliga banan.

Harriets föräldrar voro unitarier, och brodern skulle bli lärare inom samma kyrkosamfund.

Bland hans kamrater befann sig en ung man med hvilken han knutit det innerligaste vänskapsband. Ur den välvilja Harriet kände för sin brors vän, utvecklade sig snart en varmare känsla, hvilken äfven var besvarad. Föräldrarna sågo ej med oblida ögon denna gryende böjelse, men brodern — som så väl kände både vännen och systemen — var allt annat än böjd för detta svågerskap, emedan han ansåg att en förening mellan två så olika naturer aldrig skulle kunna leda till någon lycka. Harriet hade en stark vilja och någon benägenhet för hersklystnad; den unge mannen deremot var af ett blidt och känsligt sinnelag. Han var dessutom fattig, och Harriet ansågs ha rikedom att vänta. På någon öppen förlofning ville familjen därför icke gå in.

Man ville se tiden an.

Då brodern och dennes vän efter sommarferierna återvänt till universitetet, gjorde Harriet, för att glömma sin saknad, det första försöket till skriftställeriet. Hon var då omkring tjugu år.

Det ämne hon valt var religiöst, och uppsatsen inlemnades till unitariernas månadsskrift *The Monthly Repository* der den trycktes i oktober 1822, naturligtvis under djupaste anonymitet. På denna uppsats följde ännu en andra, och uppmuntrad af den välvilja, hvarmed

dessa förstlingar mottagits, beslöt Harriet sig för att utgifva en bok, äfven denna af andligt innehåll samt anonymt.

Det lilla häftet rönte ett det vänligaste emottagande bland unitarierna och kom snart ut i en andra upplaga. Strax derpå började den unga författarinnan ett nytt arbete i samma anda, dock för denna sin sysselsättning uteslutande hänvisad till lediga stunder. Ännu var hon blott dilettant.

Hennes framtidsutsigter och hela ställning undergingo emellertid vid denna tidpunkt en omkastning, hvilken snart skullé förvandla hennes skriftställareskap från rekreation till strängt arbete.

Fadern hade i krisen 1825 förlorat nästan hela sin förmögenhet, och hans redan förut klena helsa bröts fullständigt af de ekonomiska bekymmer, som hopade sig öfver honom. Under hans sista sjukdom lemnade Harriets arbete pressen, och den döende fadern fann en stor tröst i läsningen deraf. Han dog i juni 1826.

Som familjens förmögenhetsvilkor blifvit helt och hållet förändrade, var det i hög grad önskligt att Harriet genom sin penna kunde bidra till sitt uppehälle.

Men friheten att egna sig åt det, hvaråt hela hennes håg låg, var icke det enda, som fattigdomen hade att skänka åt Harriet Martineau. Hindret af olika förmögenhetsvilkor låg icke längre mellan henne och broderns unge vän; han framstälde därför ett förmligt frieri och förlofningen blef eklaterad.

Han hade nyss avslutat sina studier samt öfvertagit vården om en stor unitarisk församling i Manchester. Genom öfveranstängningen föll han i en häftig hjärnfeber, från hvilken han visserligen tillfrisknade, men som kvarlemnade en sinnesslöhet.

Läkaren trodde att ett sammanträffande med fästmän skulle kunna utöfva en väckande inverkan på hans själsförmögenheter, och den sjukes moder skref därför till Harriet med begäran att hon måtte komma. Men den gamla disciplinen i hemmet var oförminskad, och när Harriet bad sin mor om lof att resa, nekade denna helt enkelt. Dottern var allt för van att lyda för att trotsa detta förbud; hon stannade kvar, men i den förskräckligaste oro.

Några veckor derefter kom underrättelsen om fästmannens död.

Harriets sorg var häftig, men att sjunka ned i dåsig förtviflan låg icke för hennes lynne; arbetet och studierna blefvo hennes tröst. Hon skref flitigt, men fortfarande anonymt. En del blef synlig i tryck, en del stannade tills vidare i hennes egna lådor. Det var för det mästa berättelser, hållna i söndagsskolestil och alla med bestämdt didaktiskt syfte. För Harriet Martineau var och förblef tendensen en hufvudsak; det var den som gaf lif och hållning åt det hela. Händelser och karaktärer voro för henne endast illustrationer till teorier och system. De utgifna berättelserna vunno så mycken framgång, att förläggaren uppmanade henne att skriva en längre sådan, och hon gjorde det. Äfven denna blef väl emottagen af en läsekrets, för hvilken den lämpade sig.

Men det var icke uteslutande pennan, som sysselsatte henne under denna tid; äfven med nålen arbetade hon flitigt för att förvärfva sitt

uppehälle, och detta trägna arbete, med sitt myckna stillasittande, verkade i förening med sorgen högst menligt på hennes helsa, och hon måste begifva sig till Newcastle-on-Tyne för att undergå läkare-behandling.

Arbetet var för henne hvad morfin kan vara för andra, på en gång ett medel att döfva smärtan och att hålla sig uppe. Det var alltid svårt att få henne att medge, att hon arbetade för mycket, och om hon någon gång gjorde detta erkännande, brukade hon tillägga, att hon icke kunde låta bli, och att arbetet *måste* göras.

Läkaren tvingade henne emellertid till en kort hvila.

På sommaren 1828 började hon åter skriva för *The Monthly Repository*. Detta dock icke för att förtjena penningar, ty utgifvaren hade, på samma gång han bedt om bidragen, förklarar, att tidskriftens ekonomiska ställning icke vore sådan, att hon kunde påräkna något honorar. Men Harriet fick i redaktör Fox, hvad hon då mer än något annat var i behof af, en literär rådgifvare och vän. Korrespondensen med honom utvecklade hennes själfkritik, och framstegen voro snabba. Minsta fingervisning var nog att för hennes skarpsinnighet röja bristerna, och hennes ihärdighet tröttnade aldrig att söka afhjälpa dem.

Hon började alltmer egna sig åt studiet af statsvetenskap och historia, och med sin exempellöst sega ihärdighet fortfor hon i sitt lönlösa arbete, outtröttligt sträfvande framåt.

En ny motgång väntade hennes familj. Sista återstoden af förmögenheten gick förlorad i den gamla firmans konkurs 1829, och mrs Martineau med sina döttrar stod så godt som på bar backe. — »Jag hyser ingen fruktan för någon af mina döttrar», sade hon, »utom för stackars Harriet. De andra kunna arbeta, men jag förstår icke hur hon — döf som hon är — skall kunna förtjena sitt bröd».

Systrarna togo sig genast lärarinneplatser, men då denna utväg icke stod öppen för Harriet, alldenstund man icke kunde begära att eleverna skulle ropa sina lexor i en lur, måste hon stanna hemma hos modern. Om dagarne sydde hon för främmande, om nätterna stal hon sig tid att läsa och skriva. Med det senare kunde hon hålla på till två, tre på morgnarne och ändå vara punktlig vid den föreskrifna frukosttimmen klockan åtta.

Mången gång var hon i ett sådant tillstånd af nervös öfveranstängning, att hon måste gå fram och tillbaka i rummet en stund, innan det var henne möjligt att nedskrifva sista raden på en sida eller sista hälften af slutmeningen i en uppsats. Och ändå erfor hon en känsla af lycka, ty medvetandet om den egna viljans kraft tillväxte inom henne, hon såg att hon gjorde framsteg, och hon lärde att lita på sig själf.

Resultatet af detta nattliga arbete erbjöd hon åt olika redaktörer och förläggare, men förgäfves. Fullkomligt okänd som hon var, och utan literära förespråkare, fick hon knappast sina manuskript lästa. Allt skickades tillbaka till henne, ända tills hon i förtviflan erbjöd det åt *Monthly Repository*, der det alltid togs in och gjorde lycka.

Hon skref slutligen till mr Fox och sade honom att det var henne omöjligt att göra allt detta arbete utan ersättning, men han kunde endast svara att hans tillgångar voro strängt begränsade, och att det högsta han kunde erbjuda henne vore 15 pd. st. om året, för hvilken summa hon kunde skrifva så mycket hon själf »ansåg lämpligt». Med samma post sände han henne nio nyutkomna böcker att recensera, som en liten början. Under de följande två åren fylde Harriet Martineau på dessa eländiga vilkor en stor del af tidskriftens spalter.

Uppmanad af utgifvaren skref hon nu en längre berättelse kallad *The hope of the Hebrews*, hvilken intogs i tidskriften. Den väckte så stort uppseende, att mr Fox helt ädelmodigt tillrådde henne att icke längre begrafva sina berättelser i *Monthly Repository*, utan i stället utgifva dem i bokform.

Hon följde rådet, och det lilla häftet utgafs under hennes eget namn. Det blef väl emottaget, öfversattes till franska och reproducerades i Förenta staterna.

Medan boken låg under pressen, reste Harriet för en kort tid till London.

Genom förmedling af mr Fox erbjöds hon der plats såsom korrekturläsare på ett tryckeri. Men för att kunna antaga detta anbud, var det nödvändigt att hon slog ned sina bopålar i London. Hon skref genast till sin mor om saken.

Samtidigt fick mrs Martineau emellertid äfven ett annat bref, detta från den qvinliga släktning, hos hvilken Harriet vistades. Den goda damen såg med förargelse hur mycken tid Harriet använde vid skrifbordet och uppmanade modern att genast hemkalla henne, på det hon måtte fortsätta med handarbetena, hvilka visat sig mera säkert inbringande än det literära arbetet.

Modern skref till sin då tjugusjuåriga dotter ett barskt bref, åläggande henne att ofördröjligen resa tillbaka. Djupt nedslagen öfver att se denna utsigt till oberoende ryckas ifrån sig, men bunden af sin vana vid lydriad, efterkom Harriet befallningen. Hon hade böjt sig, men var dock icke kufvad.

Unitariska föreningen hade utsatt trenne pris, afsedda för afhandlingar rörande bästa sättet att vinna katoliker, judar och muhamedaner för den unitariska läran. Det för hvarje afhandling utsatta priset var icke stort: tio guinéer för den katolska, femton för den judiska och tjuu för den muhamedanska. Men begäret att mäta sina krafter med andras bestämde Harriet för att täfla om alla tre prisen.

Hon började med den katolska uppsatsen, som skulle inlemnas ett halft år före de andra, samt lät en skolpojke mot betalning renskrifva manuskriptet.

I september 1830 fick hon den glädjande underrättelsen, att priset var hennes.

Äggad af denna framgång, grep hon sig an med de andra två prisuppgifterna. Båda manuskripten renskrefvos af olika personer, på det ingen före öppnandet af namnsedeln skulle kunna misstänka att

båda skrifterna voro författade af samma person. Hon drog till och med försorg om att konvoluten voro af olika form, att sigill och lack voro olika, samt att båda afhandlingarna voro skrifna på olika slags papper och med olika bläck.

Till prisdomarnes stora förvåning, visade det sig också att alla tre prisen tillfallit en och samma person.

Medan Harriet väntade på täflingens utgång, skref hon en längre berättelse för ungdom, *Five years of youth*. Deremellan sydde och broderade hon för främmande, allt med sin vanliga energiska flit.

Den sista tiden hade hon allt mer och mer egnat sig åt studiet af nationalekonomi, och hon började fundera på att man genom lämpliga berättelser kunde åskådliggöra hela systemet. Hon grep strax verket an. Men det var henne omöjligt finna någon förläggare villig att publicera arbetet.

Hon reste själf till London för att se om det icke skulle vara möjligt att personligen utverka mera än genom bref. Dag efter dag vandrade hon omkring med sitt manuskript från den ene förläggaren till den andre. Alltid samma svar. Men hennes beslut vacklade ej. Hon var öfvertygad om att hennes plan var god, och hon ville drifva den igenom. Natt efter natt satt hon uppe och skref; när det blef dag fortsatte hon sin fruktlösa vandring.

Slutligen öfvertalade mr Fox sin bror att åtaga sig utgifvandet af arbetet. Han lofvade detta, men på sådana villkor att han omöjlig kunde löpa någon risk. Han betingade sig nämligen för det första att fem hundra subskribenter skulle ha antecknat sig på förhand samt för det andra att 75 % af den möjliga vinsten skulle blifva hans. Vid hvart femte häfte skulle kontraktet kunna uppsägas.

Då Harriet några dagar efter öfverenskommelsen gick till honom med den subskriptionsanmälan hon skrifvit, förklarade han emellertid — påverkad af ett samtal med James Mill, som ansåg berättelseformen olämplig för ämnet — att han icke ville utgifva mer än två häften, så vida icke tusen exemplar af första häftet voro sålda inom fjorton dagar.

När Harriet Martineau efter detta föga uppmuntrande besked lemnade hans hus, var hon så uppgifven af andlig och kroppslig trötthet, att hon knappast kunde släpa sig fram. Att åka hade hon ej råd. Hon måste stödja sig mot ett gammalt smutsigt plank för att ej falla, ty det gick rundt för hennes ögon; men ännu när hon stod der, matt och utsliten, med slutna ögon, sade hon till sig själf: »min bok *skall* slå igenom ändå».

Samma qväll skref hon ett raskt och väl genomtänkt företal till sitt arbete.

* * *

Den långa kampen fram till dagsljuset hade äntligen nått sitt slut, ty boken slog verkligen igenom.

Tio dagar sedan det första häftet utkommit i bokhandeln, fick Harriet Martineau bref från sin förläggare att icke allenast de femton-

hundra exemplar, som utgjorde första upplagan, voro utsålda, utan så många nya requisitioner hade derjämte ingått, att han var betänkt på ny upplaga, fem tusen exemplar stark. Detta var i början af 1832. Hon var då trettio år gammal, och verket var hennes berömda *Illustrations of political economy* — tendensberättelser, der det konstnärliga helt och hållet staldes i syftets tjänst, der det endast gälde att bevisa ett påstående eller en lärosats, och der karaktärsteckning och konkret lif först kommo i andra rummet.

De ämnen som här behandlades voro då ännu nya, de lågo så att säga i luften; därför kunde Harriet Martineaus ord verka som tändande gnistor.

Trettiofyra små volymer, hvardera innehållande en berättelse, sammanskrefvos på lika många månader.

I London. blef hon en stjärna för dagen; men hon hade sina bestämda mottagningstimmar, gjorde aldrig själf besök, lät ingenting störa sin afskilda arbetstid och nöjde sig med 5 à 6 timmars sömn.

Englands mäst framstående män, högt stående skriftställare, embetsmän och parlamentsledamöter prisade hennes skarpsynthet, erbjödo henne stoff till nya arbeten, bådo om hennes råd eller anmodade henne att genom sina skrifter förbereda allmänheten på förestående lagreformer.

Under tiden gjorde förläggarne lysande affärer. Hennes böcker slukades af den stora allmänheten såsom de mäst underhållande literära produkter. De måste ock ännu i dag genom sin gifna begränsning tillerkännas ett betydande literärt värde, särskildt hvad beträffar karaktärsteckningen. Hennes personer voro alltid personligheter.

Syftet med hennes »Political economy tales», likasom med allt hvad hon skref, var från början alltid ett undervisande; det var dock ej abstrakta sanningar utan förutsättelsen för ett riktigt handlingssätt, som hon ville inskräpa hos sina läsare. Och till grund för denna sin moraliska undervisning lade hon alltid fakta och af fakta föranledda slutledningar.

Hon var, säger en hennes biograf, onekligen en af de första tänkare, hvilka behandlat den praktiska moralen på ett modernt vetenskapligt sätt.

Hennes *Illustrations of political economy* hade väckt uppmärksamhet äfven utom Englands gränser, och öfverallt var bifallet allmänt. Men snart skulle bladet vända sig. Efter hand som arbetet fortskred, visade det sig att dess författarinna egde utprägladt demokratiska tänkesätt. Hennes vidsträckta läsekrets delade sig i tvänne partier: motståndare och anhängare.

Czaren af Ryssland, som låtit inköpa ett stort antal exemplar af den franska öfversättningen, för att låta utdela dem inom sitt vida rike, utfärdade nu befallning om att hvarje nummer som förirrade sig inom Rysslands gränser skulle brännas, och det förbjöds strängeligen att författarinnan någonsin skulle få sätta sin fot inom ryskt område.

Österrike följde Rysslands exempel.

Äfven engelska tidningar riktade elaka angrepp emot mer än en af hennes berättelser. Harriet Martineau led väl under de bittra

utfall, för hvilka hon började bli föremål, men med sin vanliga ihärdighet höll hon fast vid sina åsikter och kämpade för dem med oförminskad energi. Tystnad och glömska behöfde hon icke längre frukta; hon var ute på den öppna arenan, och allt det beröm och klander, som lika frikostigt östes öfver henne, eggade blott till vidare ansträngningar. Sidney Smith kunde därför med skäl vid denna tid säga om henne: »*She has gone through such a season as no girl before ever knew, and she has kept her own mind, her own manners, and her own voice. She's safe*».

Med *Illustrations of political economy* hade hon vunnit rykte, frihet att röra sig och penningar. Hennes vetgirighet dref henne vidare, och hon begaf sig nu till Amerika, för att på ort och ställe studera dess sociala förhållanden. Det var under striden för och emot slafveriet. Harriet Martineau, med sin utpräglade frihetskärlek, kunde icke annat än ställa sig på abolitionisternas sida, hvarigenom hon gjorde slafveriets förfäktare till sina hätskaste fiender. Hennes resa blef ganska stormig. Vänner och fiender voro lika ifriga att ge luft åt sina känslor. Å ena sidan var hon föremål för den lifligaste beundran, å den andra för det oförsonligaste hat. Så måste hon t. ex. en gång inställa en resa till Ohio, därför att man utan vidare ämnade hänga henne på kajen i Louisville, i fall hon vågade sig dit.

I juni 1836 begaf hon sig åter till England.

När hon steg ombord på fartyget, fick hon veta att en okänd vän på förhand betalt hennes öfverfart. Och knapt hade hon satt sin fot på engelsk jord, förr än herrar förläggare skyndade att öfverbjuda hvarandra i anbud på det arbete hon ämnade utgifva om Amerika. Det var icke längre fråga för henne att söka, utan endast att välja.

Boken skrefs på sex månader, i tre delar, och honoraret uppgick till den ansenliga summan af 900 pd. st. *Society of America* är icke någon resebeskrifning, utan i stället en utredning af Förenta staternas sociala förhållanden, och den väckte i följd af sina djärfva uttalanden en stark opposition. Hon drog i fäjd mot slafveriet, mot kvinnans uteslutande från det politiska lifvet, mot trälandet under opinionen; hon uppvisade allt det onda som härflyter af rikedomens hopande på få händer, hon yrkade på frigörelse af kvinnans rätt till arbete och förvärf, anföll fideikommiss-principen m. fl. ämnen, som voro likaså brännbara i England som slaffrågan i Amerika.

»Jag har aldrig», förklarade hon, »ångrat det mod hvarmed jag yttrade dessa åsikter. Jag erfor en lättnad af att hafva talat ut hvad jag så länge haft på hjärtat, att jag icke velat utbyta denna upplytande känsla mot vare sig rykte eller rikedom. Den som pröfvat ytterligheterna som jag, först af svårigheter och obemärkthet, sedan af inflytande och framgång, kan försäkra, att det icke fins någonting som är värddt att man för dess skull offerar sin frihet att tänka och tala.»

Hennes förläggare uppmanade henne att skriva en skildring af själfva resan, från hvilken hon borde ha samlat ett rikt material. Hon fullbordade detta manuskript i december 1837, och det inbringade 600 pd. st.

De för båda hennes amerikanska arbeten influerna medlen använde hon till inköp af en lifränta, att utfalla 1850, på detta sätt fullkomligt bindande sitt kapital. Sådant var hennes förtroende till sin egen produktivitet. Den var också utomordentlig. Blotta uppräknandet af hennes arbeten skulle bli en lång lista. Hon var själf en duglig husmoder, flink i alla fruntimmersarbeten, och bland annat gaf hon ut en serie olika handböcker för tjenarinnor, sömmerskor o. s. v.

År 1838 försökte hon sig för första gången på att skriva en roman. Den utkom på våren 1839 under namnet *Deerbrook*, men svek fullständigt de stora förhoppningar man fäst vid den. Dikten blott som konstverk var ett för Harriet Martineau främmande område, och skulle alltid så förblifva. Dessutom var romanen skriven under sinnet nedstämmande förhållanden. Icke nog med att modern — nu nästan blind och nära sjuttio år gammal — bodde under hennes tak och nu som alltid med sitt retliga, despotiska lynne förbittrade sin omgifnings lif, utan den broder, som öfvertagit faderns affär och fört huset till bankrutt, hade äfven tagit sin tillflykt till systemen. Han hade i dryckenskapen sökt bot för sina sorger, och häftiga uppträden hörde, i följd af hans ölsinne, till ordningen för dagen. Men icke nog med dessa två; äfven en medellös gammal tant hörde till familjekretsen, och Harriets åligganden ökades med att skydda denna gamla gumma emot moderns och broderns vredesutbrott.

Sådant var det hem, der Harriet Martineau dag ut och dag in sträfvade i träget själsarbete.

Ständig sinnesoro tillika med öfveranstängningen bröt hennes krafter, och just då hon i sällskap med några vänner anträdte en resa till Schweiz, insjuknade hon och måste med den största försigtighet återföras till England.

Hennes ena syster var gift med en läkare, och för att kunna begagna sig af hans vård fördes Harriet genast till Tynernouth, der hon vistades under hela sin långa sjukdom. Den varade i fem år, och hon var så svag, att hon icke förmådde gå längre än från sin bädd i det ena rummet till soffan i det andra.

Men för hennes verksamma ande var det omöjligt att förblifva i sysslolöshet. Så fort plågorna lemnade henne någon ro, skref hon alltid på ett eller annat arbete. Dessa tunga år förbittrades ytterligare af ekonomiska bekymmer. Hon måste till och med taga emot hjälp af sina släktingar.

Väl erbjöds hon en af civillistans pensioner på 150 pd. st., men svarade att hon ej kunde emottaga ett dylikt understöd, då hon själf alltid förklarar det orätt att ministrarne utan parlamentets samtycke kunde förfoga öfver folkets medel; dessutom skulle hon känna sig bunden i sin yttrandefrihet, om hon genom emottagandet af ett dylikt understöd stälde sig i tacksamhetsskuld till ministrarne. Eller, om hon icke själf ansåge sig bunden, skulle dock allmänna meningen tro henne vara det, och hennes ord skulle komma att väga mindre än förr. Hon tillade, att om hon verkligen skulle nödgas emottaga hjälp, ville hon hellre att den utginge från kommunen än från stats-

kassan. Hon bifogade äfven en allvarlig uppmaning, att man måtte skärpa lagarna om literär eganderätt samt sluta konvention med utländska makter, på det författare måtte kunna påräkna den inkomst af sitt arbete, som dem med rätta tillkommer.

Då det blef känt att hon afslagit pensionen, skaffade man genom enskild insamling tillhoppa en summa af 1400 pd. st., hvilken 1843 jämte en dyrbar silfverservis öfverlemnades åt henne.

Följande år blef hon återställd från sin sjukdom genom en särdeles lycklig kur, och nu, vid fyratiotvå års ålder, kunde hon äntligen tänka på att skaffa sig ett hem efter eget sinne.

Hon beslöt att bygga det i den vackra trakten kring engelska sjöarna, och hon köpte sig för detta ändamål två acres land nära byn Ambleside.

Sin literära verksamhet fortsatte hon alltjämt, och då hon flyttade in i sitt hem, hade hon just utgifvit ett arbete om skogs- och jagt-lagarna, hvilka hon ansåg allt för stränga emot de mindre jordbrukarne samt mot dem, som möjligen kunde låta förleda sig att begå tjufskytte. Mycket penningar inbringade detta arbete icke, men det beredde henne en egendomlig öfverraskning. Hon var nämligen i stor förlägenhet för grästorf att lägga på en terrass, och det hände sig att en morgon då pigan kom ut, fann hon utanför dörrarna en stor hög grästorf, på hvars topp var fästad en brefflapp, hvilken med oöfvad stil sade, att detta var en tacksamhetsgård för skriften om jagt-lagarna. Från hvem denna underliga tribut kom, blef aldrig upptäckt, men författarinnan var emellertid hjälpt ur sin förlägenhet.

På hösten 1846 emottog hon anbudet att som sällskap åtfölja några af sina vänner på en resa till Orienten. Färden gick öfver Malta till Egypten, vidare till Palestina och genom Syrien till Beyrout, hvarifrån vägen åter togs hem till England. I oktober 1847 var Harriet åter i sitt hem.

Der började nu ett lugnt och jämnt hemlif med regelbundna vanor, en behaglig, verksam tillvaro, inrättad efter hennes egen smak. Hon var alltid tidigt uppe — om vintern innan det blef ljusst — tog sig en duktig morgonpromenad, åt frukost klockan half åtta samt arbetade derefter vid sitt skrifbord från half nio till klockan två, då hon åt middag — allt detta lika regelbundet om hon hade gäster eller ej. Eftermiddagarne egnades åt sällskapslif, åt promenader, handarbeten, tidningsläsande och dylikt; äfven skötte hon då sin vidlyftiga brevväxling.

Hennes gästrum hyste mången berömd personlighet, såsom George Eliot, Emerson, Douglas Jerrold och Charlotte Brontë.

Ett par främlingar, som kommo en gång för att göra besök och lära känna den berömda författarinnan, funno henne stående på en köksstol, sysselsatt att tvätta förmaksfönstren. Hon bad sina gäster stiga in, grep sin lur och underhöll dem med ett lifligt samtal om literära och politiska ämnen.

Hon var skicklig i och road af allt slags hushållskonst. »Hus-morsgöra», sade hon, »tager i anspråk all den begåfning, som derpå kan tillämpas, alla de goda moraliska vanor, som pligttroheten och samvetsgrannheten kunna grundlägga».

»Hjärnan har sin andel i hvardagslivets simplaste uppgifter så väl som i det politiska och literära lifvets.»

Äfven åkerbruk försökte hon sig på, i det hon skaffade sig mera jord, så att hon kunde hålla två kor, en hel trupp fjäderfän och annat dylikt.

År 1848 gaf hon ut sin bok *Eastern life, past and present*, frukten af hennes österländska resa. Detta arbete uppenbarade för första gången det fullkomliga omslag hennes religiösa tänkesätt undergått, samt att hon icke längre bekände sig till någon som hälst teologisk uppfattning. Märkvärdigt nog väckte boken ej så stor indignation som man kunnat vänta, och hennes två efterföljande arbeten, *Household education* samt *A history of the thirty years peace*, omfattande tiden 1815—1845, höra till hennes framgångsrikaste. Det sistnämnda är hennes mäst betydande verk, och det emottogs med sådan begärlighet af publiken, att förläggaren anmodade henne att skriva en särskild inledning dertill, upptagande ett band för sig.

Om hennes utmärkta arbete »*History of the thirty years peace*» (1815—1845) skref den berömda tidskriften *Athenæum* det vackraste vittnesord, intygande förf:s höga oväld, hennes omutliga sanningskärlek och värdiga framställningssätt.

»Det fins», tillägger kritikern, »få nu lefvande författare, hvilka så obetingadt kunde ombetrots att skriva sin egen samtids historia som miss Martineau. Hon har icke sparat någon möda för att utforska sanningen och icke tillåtit någon människofruktan hindra henne från att uttala den.»

Ungefär samtidigt skref hon sina första artiklar för den af Charles Dickens utgifna *Household words*, och dermed kan hon sägas ha inträdt i ett nytt skede af sin verksamhet, ty dessa artiklar voro den egentliga begynnelsen till hennes omfattande arbete i tidningspressens tjänst. Med sin snabba uppfattning, sitt skarpa, nyktra förstånd, sin förmåga att på rak arm och utan en ändring nedskrifva sina tankar, med sina vidsträckta kunskaper i politik, sociala vetenskaper och historia, tycktes hon liksom skapad för publicistens kall. Dock gjorde en otrolig arbetsförmåga henne det möjligt att samtidigt tillika utgifva arbeten i bokform.

År 1851 utgaf hon i förening med mr H. G. Atkinson en samling bref, växlade mellan dem »On the laws of mans nature and development», ett mindre lyckligt företag, hvartill hon troligen låtit leda sig mera af personliga sympatier än af sitt annars så säkra omdöme. Boken väckte genom sin materialistiska verldsåskådning en storm af ovilja. För Harriet Martineau kom denna icke oväntad, men hon säger i företalet till detta arbete: »det är en oafvislig social pligt att åt andra meddela hvad vi tro och hvad vi mena oss hafva lärt; och bland de få ting, om hvilka vi kunna uttala vår visshet, är skyldigheten för sanningsökare att åt andra skänka hvad de själfva genom sina forskningar erhållit». — Dessa ord äro den grunduppfattning på hvilken hela hennes lifsgerning hvilat. Hvad hon själf betraktade som sanning, var hon alltid redo att kämpa för, äfven om hon härigenom skulle komma att göra front emot hela sitt förra åskådningssätt.

Hon var härvidlag beredd för ett tryckfrihetsåtal för angrepp på religionen. Något sådant kom dock icke till stånd. Men hennes käraste bror — knäkamraten från hennes skoltid — var då en af redaktörerna för *Retrospective Review*. Filosofien var hans område, följaktligen sändes boken till honom att anmälas. Recensionen blef nedgörande, och de båda syskonen bröto för alltid med hvarandra.

Många af Harriet Martineaus vänner sörjde öfver förändringen i hennes lifsuppfattning, men de undandrog henne likväl icke sin vänskap.

Från och med slutet af år 1853 hade hon mera tid att egna åt sin publicistiska verksamhet, och hon kastade sig in deri med ifvern hos en, som funnit sitt egentliga fält.

Redan 1852 anmodades hon af *Daily News* att då och då sända en ledande artikel. Tidningen var då nyligen uppsatt. Under sommaren samma år skref hon två ledare i veckan, och innan hon slutat sina föregående arbeten, voro de regelbundna bidragen till tidningen tre artiklar hvarje vecka. Under en resa som hon nämde sommar gjorde till Irland, skref hon ungefär hvarannan dag ett bref till *Daily News* om tillståndet derstädes, dock anonymt, enligt bruket inom den engelska tidningsverlden. Hennes ledare om tillståndet i Irland väckte stor uppmärksamhet, och redaktören anhöll att hon ännu oftare måtte lemna bidrag till tidningen. År 1853 skref hon i medeltal fyra artiklar i veckan, och kort derefter steg antalet till sex — en i hvarje tidningsnummer. Men icke nog med detta. Äfven i andra tidningar inflöto bidrag af hennes raska penna. Och få skulle väl ha tilltrött en qvinlig skribent dessa sakrika anföranden i politiken för dagen. I början af år 1855 blef hennes helsa emellertid så svag, att hon måste resa till London för att rådfråga läkare. Sjukdomen var af allvarsam beskaffenhet, och man sade henne att det fans föga hopp om ett tillfrisknande. Hon fördes åter hem och började nu på hvad hon trodde vara det sista arbete hon skulle komma att lägga hand vid, sin självbiografi, ämnad att utgifvas strax efter hennes död. Endast under de få månader hon höll på med detta arbete, upphörde hon med sina regelbundna ledare för *Daily News*. Ty hennes arbetskraft var ännu långt ifrån bruten, och hennes intresse för dagens offentliga lif förblef oförminskadt ända till det sista.

Hon njöt på ålderdomen af ett oberoende och en huslig trefnad, som under hennes ungdoms sträfsamma år aldrig kommit henne till del. Hon var god emot fattiga och innerligt afhållen af sin omgivning. Hennes ekonomiska ställning var icke lysande, och hon hade alltid, då det rörde ekonomiska fördelar, visat en viss liknöjdhet; dessutom såg hon aldrig på penningar när det var en sak hon ville främja, men hon led ingen brist, och i dotters ställe vistades hos henne en systerdotter, som egnade henne all möjlig vård.

År 1873 erbjöds hon ännu en gång en af civillistans pensioner. Det var Gladstone som gjorde anbudet. Men liksom förra gången afböjde hon, emedan, sade hon, hon icke ville att drottningen och hennes premierminister skulle ådraga sig klander för att ha lemnat understöd åt en fritänkare.

Den 27 juni 1876 utändades Harriet Martineau, lugnt och utan synliga tecken till smärta, sin sista suck.

Hon var då sjuttiofyra år gammal, och döden kom som en efterlängtdad och välbehöflig hvila efter ett lif, som varit en enda lång arbetsdag — icke i det nödtvungna arbete, hvilket bäres ovilligt som ett ok, utan i den härdade och själfständiga människoandens frivilliga och öppna sträfvan för hvad den anser sant och rätt.

Öfver hela hennes lifsgerning låg något af det som kännetecknar publicistens verksamhet, detta, att styrkan uteslutande koncentrerats i förmågan att fatta och leda de strömningar, som *just i dag* sätta sinnena i rörelse och att i dessa strömningar göra sin individuela insats. Det ligger i allt sådant arbetes natur, att det lätt föråldras; och om vi några tiotal af år efteråt genomläsa det, som på sin tid ryckte med sig tusentals läsare, skall det måhända förefalla oss helt matt, och detta nästan mer i den mån det varit verksamt, ty det fins intet af spänningen qvar sedan segern är vunnen, och det förefaller som en absurditet att höra någon kämpa med så ifriga ord för en sak som erkännes af alla.

Vill man bedöma ett sådant skriftställarskaps betydelse, måste man därför icke fästa sig allenast vid detta själf, utan se ut deröfver och fästa sin blick på de resultat det åvägabragt. Och många äro de bland framåtskridandets viktigaste frågor, i hvilka Harriet Martineau gjort sitt kraftiga inlägg; men ju fullfärdigare frukterna synas oss, dess mera frestas vi att glömma de arbetare, som sådde, och de, som beredde jorden.

Med fullt fog kan om Harriet Martineau sägas de ord, som Charlotte Brontë en gång yttrade om henne: »hon är en personlighet, hvilken icke bör bedömas efter sina skrifter allenast, utan snarare efter sina handlingar och sitt lif». Ty man må höra till anhängarne eller motståndarne af de idéer, för hvilka hon stred, så måste man dock med aktning och beundran böja sig för denna osjälfviska och viljefasta karaktär.

Ernst Ahlgren.

Junimorgon.

Tidig morgon, allting slumrar,
 An till dagens kamp ej väckt;
 Genom furors glesa grenar
 Smyger knappast minsta fläkt.

Skogsstig öfver daggig matta
 Bugtar sig bland tufvor fram,
 Böjer undan än för stenar,
 Än för någon fallen stam.

Här och der ett tidigt smultron
 Rodnar svagt mot mossig sten,
 Ångan ifrån vilda rosor
 Mängs med doft af björk och en.

Sekelgammal gran, med unga
 Skott har prydt sin klädnad full;
 Daggbegjutna grenar bada
 Uti morgonsolens gull.

Det är stillhet i naturen,
 Det är frid och harmoni,
 Som för jägtad mänskoande
 Är en tröst att hvila i.

Men ur hvilan komma frågor,
 Dem en tankfull stillhet väckt,
 Undran öfver denna skara,
 Som man kallar mänskoslägt.

Hvarför är naturen oftast
 Så fullkomlig och så ren,
 När den bästa mänska endast
 Är det högres återsken?

Hvarför fick hon ensam frihet,
 Blef ej bunden vid den lag,
 Som hon helt ej mäktar hålla,
 Som hon bryter dag från dag?

Bölgorna i sjön ej svara,
 Skogen ger ett eko blott,
 Och violen blygsamt nickar,
 Att den intet har förstått.

Men det ljuder sång från ängen,
 Friskt det fläktar öfver sjön;
 Vinden vaggar granars toppar,
 Spelar fritt kring björk och lönn.

Bort i hagen fålar gnägga,
 Korna förs på bete ut,
 Och en bantågspipas hvissling
 Tonar gällt vid skogens slut.

Det är lif uti naturen;
 Det är sång och harmoni,
 Och hvar kraftfull mänskoande
 Måste ta sin del deri;

Måste dådlös undran glömma
 För att verka hvad han kan;
 Måste här på jorden nöjas
 Med de dunkla svar han fann!

Guri.

Har begäret efter starka drycker gripit äfven våra qvinnor?

Med anledning af en fest i goodtemplarorden.

Af L—f.

Salen var prydd med fanor och kransar, talarestolen och orgeln voro dekorerade med höga växter, notställare och messingsinstrument syntes uppe på läktaren. Det märktes att många små krafter kärleksfullt bidragit till att det hela skulle bli så anslående som möjligt, och detta gjorde anspråken måttliga och stämningen god. Sittplatserna fylles så småningom, och det var tydligt att en fest skulle ega rum; men när? Klockan sju eftermiddagen, sade annonsen hvarigenom allmänheten blifvit under rättad att goodtemplarlogens qvinnor anordnat en fest, hvilken bland annat skulle illustreras af ett föredrag af E. Wawrinsky. Men punktlighet är i själfva verket en ytterst förnäm dygd, och goodtemplarne äro i allmänhet ej så lyckligt lottade, att de hafva råd att utöfva den, då det endast är fråga om *nöjen*. Ända till klockan half åtta och kanske än längre väntade vi på de »närvarande som voro frånvarande», men sedan började festen.

Det var, som sagdt, en qvinnornas fest. Qvinnor hade ombesörjt salens dekorerung, de sålde biljetter, styrde om platser och utförde den präktiga sången. Dertill kom, att en kvinna besteg talarestolen och höll ett rätt godt föredrag, att en manlig talare i varma ordalag prisade ordenssystrarnas verksamhet, samt att ett kvinligt inflytande bestämdt kunde spåras i den sparsamhet,

som gjorde sig gällande deri, att ljus och lampor ej tändes, förr än publiken var nästan fulltalig.

Men lyckan, eller åtminstone rättigheten att slippa kritik och klander, tillhör de obemärkta. Aftonens talare ansåg sig ju också böra rigta sitt tal till dem, som för tillfället upptogo den allmänna uppmärksamheten, och i hvad han sade förekom åtskilligt, som de, hvilka tro, att mellan qvinnan och nykterheten allting är väl bestäldt, säkert skulle hört med rätt stor sorg.

Hr E. Wawrinsky, de svenska goodtemplarnas chef, är en präktig talare. Han har fått gåfvan att röra och öfvertyga, det är lif och fart i allt hvad han säger, orden följa raskt på hvarandra, tankar och bilder storma fram. Vi kände, att vi hade framför oss en man, som lever ett rikt lif, och fattade lätt, då vi hörde honom, det välsignelsebringande och frigörande i att lefva för en idé. Den personliga insatsen i föredraget är mycket stor, men verkar ej störande; tvärtom bidrager naturligtvis den upplyftande bekantskapen med en energisk och verkligt praktisk man, som med outtröttlig ifver och hängifvenhet offerar sig för sin sak, att gifva denne mans ord vigt och betydelse. Han är entusiast på fullt allvar; det är omöjligt, då man står inför honom, att underskatta nykterhetsrörelsens betydelse. Han ställer en hvar öga mot öga med ett samhällsöndt, som måste bort, om ej mänskligheten vill hindras i sin utveckling. Man vill draga sig ur striden med ett skämt, en axelryckning — nej, säger denne obeveklige chef, *der* äro vapnen, *der* fienden, ni strider för er egen räkning, för egen heder, eget lif. Framåt!

De fordringar han ställer på dem, som närmast stå under hans befäl, äro mycket stora. I det föredrag, som jag nu delvis vill söka återgifva, förklarade han, att goodtemplarordens medlemmar måste komma att bilda kärntruppen af Sveriges befolkning. Ett strängt och oafåtligt arbete på egen förbättring fordrar han af dem, för att man en gång skall komma att peka på dem och säga: »Se der våra främste medborgare». Då den dagen kommer, vet han, att nykterhetssaken skall segra, likasom att framgången snarare kunde vinnas af endast fem tusen sådana män, än af de sjutio tusen, som nu inom vårt land kämpa för densamma.

Men detta var endast inledningen; själfva föredraget var egnadt åt qvinnan och började tämligen banalt med den slitna satsen, att det bästa kännetecknet på en verklig vän är hans förmåga att säga sanningar, obehagliga förstås. Den sanning, herr

Wavrinsky i sin egenskap af kvinnans verkliga vän framlade till begrundande, var denna: »*Dryckenskapen är i tilltagande bland kvinnorna*».

Hr Wavrinsky förutser, att detta hans påstående skall väcka motsägelse och behöfva bevisas, men för något sådant fruktar han icke, han har till och med hela sin lilla anteckningsbok full af bevis. Han har samlat dem själf och utan stor möda, de möta på alla vägar, endast man har ögon att se med, och han för sin del har utmärkta ögon, bara han väl fått på sin pince-nez. Se här, hvad han berättade för att styrka sin sats.

Han besöker gerna restaurationslokaler; der fins musik, der fins folklif och tillfälle att göra allehanda iakttagelser. Sålunda kom han nyligen, en vacker sommareftermiddag, till Göteborgs trädgårdsförening, der han och några vänner roade sig med att räkna de gäster, som sutto vid småborden nedanför den öppna verandan, der musiken har sin plats, och se efter hvad de förtärde. Till antalet voro de sjutionio, fyrtiosju damer, och trettio-två herrar; af dessa sjutionio drucko alla damerna, utom fyra, sprithaltiga drycker, hvaremot nitton bland herrarne nöjde sig med soda, selters och dylikt.

En annan sommarafton besökte han, som ständigt är på resande fot, Strömparterren i Stockholm. Han satt ensam och lyssnade till den vackra musiken, men försummade ej därför sina iakttagelser och sin anteckningsbok! Ett sällskap af fem damer slog sig ner vid ett bord nära hans plats. De bestälde té, men den äldsta af dem gjorde med sänkt röst ännu en requisition. Kyparen uppfattade den genast, och då han kom tillbaka med tébrickan, stod midt på densamma en hel liter punsch. En hel liter till endast fem fruntimmer! Om en half timme var buteljen tömd. Hr Wavrinsky är alldeles säker om tiden; han känner konsten att observera.

Men ej nog med att han påpekade, att man numera ständigt får se kvinnor som förtära vin, konjak och punsch på restaurationserna; han talade äfven om dem, hvilka i tid och otid använda konjak som botemedel mot snart sagdt alla åkommor, och hvilka, sedan de blifvit mödrar, använda samma medicin för sina barn och dermed bibringa dem en vana, hvars fruktansvärda följder man knappast kan öfverskåda.

Detta är endast några profstycken, på hvad den lilla anteckningsboken innehåller; jag tviflar ej på att ännu mycket pikantare saker finnas der, och då den blir offentliggjord, kommer den

utan tvifvel att gifva qvinnofrågans fiender och vänner mycket att orda om. Mången läsare skall säkert med hr Wawrinsky förklara, att ehuru han hittills varit en vän af qvinnoemancipationen, såge han nu den förvärfvade friheten missbrukad på ett sätt som gjort, att han blifvit tveksam om dess nytta. »Ty», frågar hr Wawrinsky, »är det verkligen möjligt, att man för en tjugu à trettio år sedan fick se ett och samma fruntimmer på en och samma dag supa vid smörgåsbordet, dricka öl och vin under middagen, likör på kaffet, punsch och konjak på eftermiddagen? Skall under den tid, då det arbetas så mycket på att göra qvinnans ställning oberoende, dylikt blifva sed, såsom det nu hotar, då ligger det nära till hands att önska en återgång till det gamla». Hvem kan förtänka honom, att han ej vill vara med om att bära ansvaret för den rasens försämring, som måste följa, om det visar sig, att den fria qvinnan ej kan lägga band på sin böjelse för starka drycker!

Jag fruktar, att jag med mitt enkla referat ej tillvunnit hr Wawrinskys talarkonst många vänner. Slutet på hans tal, då han, efter att hafva lemnat en nedslående skildring af det motstånd goodtemplarnas sträfvande möter af vårt lands bildade klasser, likasom lyfte sina åhörare upp till frid och klarhet genom sin entusiastiska bekännelse af en orubblig tro på det rättas seger, kan jag ej ens inlåta mig på att återgifva. Det har icke heller varit min afsigt att värfva anhängare hvarken åt honom eller goodtemplarorden.

Men för egen del ber jag att få tillägga några frågor:

Är dryckenskapen i tilltagande bland qvinnorna? — Hvarje människa bör, utan att behöfva anlita hr Wawrinskys anteckningsbok, kunna besvara denna fråga. Må man därför göra det med ett klart ja eller nej.

Antaget att svaret blir ja, vill jag framställa ännu ett spörsmål: *äro vår tids emancipationssträfvanden, som lemnat qvinnan tillfälle att förtjena mera pengar än förr och att fritt förfoga öfver dem, anledning till detta sorgliga förhållande?* Detta kan väl ingen utan vidare besvara, men om man ställer frågan så här: *kommer ej qvinnorörelsen att anklagas för ifrågavarande missbruk?* så kan ett barn säga ja dertill.

Äro nu ej dessa anklagelser en skam för oss qvinnor? komma de ej att hindra oss i våra bästa sträfvanden? Jo, helt visst; och jag är öfvertygad, att ingen kvinna med hjärta för sina medsysters och sin egen sak skall vilja äfventyra dennas framtid

genom att visa, att hon i en så ringa ting ej kan beherska sig. Jag tror desslikes, att mången skall ega nog hederskänsla att hållre afstå från äfven ett högst ringa bruk af spritdrycker, än att det vidare skall kunna sägas om oss qvinnor, att det finnes något sådant som dryckenskap ibland oss. De flesta hafva säkerligen aldrig tänkt allvarligt öfver saken, men jag ber dem då på det varmaste, att de nu göra det, och sedan genom ett förändradt lefnadssätt afgifva en grundlig protest mot det nuvarande förnedrande tillståndet. Litet ambition, litet kraft, och kanske — men det förefaller mig nästan som en förolämpning att antaga, att det skulle kännas så — litet *försakelse*, och allt vore hjälpt.

Men törhända alltsammans bara är ett skrämskott. Om det än drickes litet mera än förr bland qvinnorna, skulle detta kunna göra något? Som svar kan bland annat anföras, att man i Frankrike, enligt hvad en brefskrifvare till Sydsvenska Dagbladet meddelar, redan hunnit så långt, att regeringen troligen skulle se sig tvungen att inskrida mot bruket af spritdrycker, (visserligen egentligen af förfalskade sådana, men detta passar ju så mycket bättre in på våra förhållanden,) därför att man i ett par departement, der qvinnorna förfallit till dryckenskap, rent af hotades med rasens försämring.

»Men *måttlighet*; allt detta har ju varit ett tal om öfverdrifter. Ett måttligt bruk af spritdrycker är kanske till och med nyttigt». Ack, mina damer, hvad är måttlighet? Det är väl i mångas ögon nätt och jämt detsamma som att ej dricka tills man förlorar allt värde öfver sig själf. Och, för öfrigt, tillåt mig säga er, att vi äro mycket svaga, och att man ej bör leka med elden.

Till sist vill jag söka förekomma ett alltför smickrande ömdöme, som till äfventyrs kunde blifva afgifvet om denna uppsats. »*Den är välmenande*» torde man säga, men jag undanber mig detta och försäkrar, att om något sådant är här ej fråga. Jag har helt enkelt känt ett tvingande begär att få kasta af mig den börda af blygsel och sorg, som detta »*dryckenskapen är i tilltagande bland qvinnorna*», lagt på mina skuldror. Må nu den, som har mod och lust, upptaga densamma.

Jenny Lind.¹

I.

Vill du se rodnad på en skrynklig kind,
 Kring vissna läppar löjets friska vårar
 Och glatt den panna, som bekymret fårar,
 Så spörj de gamle, spörj om Jenny Lind!

När högt inom dem brusar minnets vind,
 Druidprestinnans sång på nytt dem dårar,
 Sömngångerskan i nattens mörker spårar
 Sin trygga väg, för djupets fasor blind.

Agathas bön än smälter hjärtats is,
 Än bäfvande de lyssna till Alice,
 Som drifver frestarn bort från vädjobanan;

Och skumma ögon ega ännu kvar
 De tårar, som dem fyllt i forna dar,
 Då Regementets dotter kysste fanan.

II.

Fram mot triumfen! Stackars fula barn,
 Ej får till ärans stolta fest du fara!
 Du, gråa Cendrillon, skall hemma vara,
 Att skilja korn från agnar, blår från garn.

¹ I Dagnys portfölj ligger en påbörjad uppsats om Jenny Lind, hvilken avslutande förhindrats af sjukdom. I afvaktan på dess fullbordande meddelas här Selma Lagerlöfs vackra sonnetter till den oförgätliga sångerskans minne. För öfrigt hänvisa vi till Svensk Musiktidnings (nr 18, 19) förträffliga minnesteckning och karaktäristik af Jenny Lind och hennes konst.

*Fram till triumfen dock, du lyckobarn,
Nu hölj'd i sångens skrud, den underbara,
Och prydd med snillets ädelsten, den klara;
Din stund är kommen. Upp i gylne char'n.*

*Fram till triumf, du hjärtans herskarinna!
Guld, blommor, dikter, dyrkan för »la diva»!
Blott glöm ej, glöm ej att i tid försvinna!*

*Fram i triumf, du rika konstnärinna,
Du, som all världens ära kunnat gifva
För att ett grand af evighetens vinna!*

Selma Lagerlöf.

Föreningen Handarbetets Vänner

hade den 10—12 sistlidne november i sin nya och rymliga lokal, Brunkebergstorg 18, anordnat en utställning af handarbeten, hvilken ditlockat ett särdeles stort antal besökande. Denna omfattande och rikhaltiga utställning var ock en af de vackraste, som Handarbetets Vänner haft att uppvisa, och utgjorde ett ytterligare bevis på det allvarliga och grundliga arbete föreningen nedlägger för den textila konstens höjande och förädlande inom vårt land.

Professorskan H. Winge hade äfven denna gång utställt ett särdeles fint komponerad och anslående arbete, nämligen ett par fönstergardiner, utförda på tunt, crêmfärgadt tyg med bårder i flera färger efter allmogemotiv.

Bland öfriga arbeten, hvilka särskildt tilldrogo sig uppmärksamheten, vilja vi nämna en större flossamatta efter mönster af professor Kronberg från dennes bekanta tafla »David och Saul». En liknande matta, afsedd till julgåfva åt konstnären, var förra året exponerad på Nationalmuseum.

En bordduk af blått tyg med bårder på gult underlag, efter orientaliskt motiv, samt ett utsökt fint kraggarnityr, venetianskt

broderi i gult silke och guld, voro äfven särdeles tilltalande, liksom ett par altardynor i gotisk och renässansstil. Detsamma kan ock sägas om ett kraggarnityr med bröststycken från Mockfjärd i Dalarne samt ett par praktfulla arbetsväskor i turkiskt och indiskt mönster.

Såsom en nyupptagen stilart för året erbjöd en vacker lärftsduk med kulörta linnebroderier efter blekingska hängkläden stort intresse.

Från Paramentutställningen i Wien denna sommar funnos färglagda afbildningar af der utställda föremål, konstnärligt utförda af fröken Sofia Gisberg, på beställning af Handarbetets Vänner. Till en stolslängd i romanskt mönster hade motivet tagits från en dopfont i Nationalmuseum.

En rysk nationaldrägt med röda broderier på hvitt tyg var äfven af god verkan.

Utom de nu uppräknade sakerna, fans här äfven ett rikt urval af modeller och öfriga arbeten af olika slag, såsom gardiner af oblekt linne med allmogemotiv, stolslängder, serveringsdukar med inskriptioner, dukar, nya väfda hängkläden, kuddar i trendsad flossa och andra broderier, förkläden, korgar och arbetsväskor m. m.

Såsom ett bevis på det intresse allmänheten visade för den värdefulla utställningen, kunna vi nämna, att de besökandes antal under en af de trenne dagarne uppgick till 1,000 personer.

Donationer till förmån för kvinnor.

II.

3. Fru S. Whitlocks stipendiefond.

Bildandet af en större fond för yrkes- och studiestipendier för kvinnor utgör en af de viktigaste uppgifterna på Fredrika-Bremer-Förbundets program. Dagny har ock i ett föregående häfte haft glädjen meddela att *en* sådan fond redan bildats, i det fru S. *Whitlock*, medlem af förbundets styrelse, den 8 januari d. å. anslagit en summa af *2,961 kr. 30 öre* som grundplåt till ett *studiestipendium för kvinnor*, att ställas till Fredrika-Bremer-Förbundets förfogande under vilkor som här nedan meddelas. Det är en verklig fröjd att se denna angelägenhet sålunda omfattas med ett intresse, icke blott i *ord* ådagalagdt utan i en ädel och berömvärd handling, hvilken vi tillika hoppas må blifva ett föredöme för allt flere vänner af den kvinliga utbildningen.

Gåfvomedlen förvaltas tills vidare af gifvarinnan, som förbinder sig att, så länge denna förvaltning fortfar, derå erlägga 6 % årlig ränta, hvaraf, sedan kapitalet första året jämnats till 3,000 kr., 4 % å denna summa utdelas och ränteöfverskottet särskildt afsättes samt först då tillägges kapitalet, när det, förräntadt, vuxit till ett belopp af 1,000 kr., hvarefter 4 % å det sålunda ökade kapitalet utdelas. På samma sätt förfares med hvarje jämnadt tusental kronor, hvarmed kapitalet på detta eller annat sätt kan komma att ökas. Skulle kapitalet, mot all sannolikhet, så tillväxa, att stipendiet utgår med 400 kr., må på dåvarande utdelare bero, om af möjligt öfverskott ett nytt stipendium skall bildas eller det ursprungliga fortfarande växa.

Stipendium, som af brist på lämplig sökande, eller af annan orsak, ej utdelas, lägges till de behållna räntorna. Stipendiet är afsedt för en sedlig, arbetsam och begåfvad ung kvinna, företrädesvis varande eller blifvande lärarinna, som antingen genomgått treårig kurs i högre lärarinneseminariet, aflagt studentexamen eller förvärfvat motsvarande, bestyrkt kunskapsmåt och ämnar fullfölja bokliga studier. Det sökes hos och utdelas af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse, förstärkt med tvänne delegerade lärarinnor eller lärare, hvaraf en från högre lärarinneseminariet och den andra från någon af Stockholms högre kvinliga läroanstalter med dimissionsrätt.

Stipendiat bör uppgifva beskaffenheten af sina tillärnade studier och får innehafva stipendiet i tre, högst fem år. Årlig ansökan måste dock inlemnas jämte intyg å fortsatta studier och godt uppförande.

4. Tingstadiska donationsfonden.

Den framstående och inom sitt län särdeles uppburne läkaren, framlidne medicinalrådet dr L. Chr. Tingstadius och hans äfven afidna maka, hade i inbördes testamente af den 3 sept. 1827 bland annat förordnat, att deras fosterdotter, Carolina Gravallius, skulle ega rättighet att begagna inkomsterna af det uti Jönäkers härad och Lunda socken af Södermanland belägna frälsehemmanet Schena, i mantal stort. Närmare bestämmelser uppsattes tillika rörande hemmanets vård och skötsel, arrendets storlek och utbetalning m. m., hvarjämte ett tillägg bifogades, hvilket vi ordagrannt vilja återgifva ur ett utdrag af testamentet, dels på grund af dess originalitet, dels ock för att belysa den ädle gifvarens människokärlek och omtanke för den qvinliga ungdomen. Nämda tillägg är af följande innehåll:

»Efter fru Carolina Gravallii död, och sedan hennes döttrar, såsom ofvan är föreskrifvet, innehaft Schena hemman tills den yngsta fyllt sexton år, skall, efter till godo njuten fardag, samma hemman Schena med dess tillhörigheter för evärdeliga tider användas till understöd för tvänne fattiga, faderlösa flickor af bättre mäns barn utaf ofrälse stånd, födda i Södermanland, hvilka flickor då icke böra vara äldre än 7 eller 8 år och ega god fattningsgåfva samt fördelaktigt utseende; dessa flickor böra utnännas af hr landshöfdingen i länet och hr biskopen i stiftet, en af dem hvardera, samt få i 8 år gemensamt begagna Schena hemman på samma sätt som redan är omnämndt, att nämligen de nu varande åboer bibehållas så länge de fullgöra hvad dem är ålagdt, men när dessa åboer dö, eller ock brista i uppfyllandet af deras skyldigheter, kommer hemmanet genom välbemälte herrars åtgärd att på vissa år i sänder till den mästbjudande under arrende upplåtas. Hr landshöfdingen och hr biskopen behagade jämväl förordna huru tillgå bör med arrendets årliga uppbärande, samt benäget tillse, att detta användes till dessa flickors undervisning framför allt i sin kristendom och de för en husmoder på landet behöfliga kunskaper samt andra för en fattig flicka nödiga stycken, hvarföre vi ock önska, att flickorna må tillbringa åtminstone två års tid, till vinnande af fullkomligare bildning, uti någon pension. Uti Nyköpings och Strängnäs veckoblad bör, tvänne månader innan någon utnämning sker, annonseras, att ansökningar om erhållande af omförmälta stipendier böra ingifvas till ofvanbemälta herrar.»

Inkomsterna af Schena hemman hafva ock på grund af ofvan anförda förordnanden användts som bidrag till uppfostran af omedlade flickor, vanligen döttrar efter afidna embetsmän inom länet. De båda pensionerna, hvilka numera uppgå till cirka 575 kr. hvardera, utdelas den ena af landshöfdingen, den andra af

biskopen. Donationen är måhända den första i Sverige, som haft den qvinliga ungdomens uppfostran till mål; säkerligen är det den enda donation inom vårt land, till hvars bestämmelser hör att de sökande böra vara begåfvade med ett »fördelaktigt utseende». Önskvärdt torde ock vara att en dylik bestämmelse snarare hör till undantagen än till regeln.

Det är att hoppas, att den vackra gåfvan skall medföra långvarig välsignelse för dem, som komma i åtnjutande af densamma, och att dess frukter skola spåras i tacksamhet och ädel verksamhet.

Skönliteratur.

Ernst Ahlgren. *Folkliif och småberättelser.* Sthm. Z. Hæggströms förlag. 1887. Pris 2,75.

Liksom Englands stora diktarinna George Eliot har Ernst Ahlgren in- till medelåldern uteslutande lefvat i landsorten. För den svenska liksom den engelska författarinnans utveckling har denna omständighet varit af mycken betydelse. Den har gjort Ernst Ahlgren, ensam bland sista årtiondets svenska författare, till *landsbygdens* diktare och den har gifvit henne den intensitet i intrycken, som står i omvänt förhållande till deras mångfald. De lifshistorier Ernst Ahlgren berättar äro icke studier, tagna i förbifarten, utan återgifva den omgifning, de lifsåskådningar, de människor, med hvilka hon under årtal blifvit förtrogen, dem hon sett från alla sidor och upptagit som delar af sin personliga lifserfarenhet. De intryck, som sålunda samlas i en diktarsjäl, erhålla så fasta konturer, så djupa färger, att när de sedan manas fram i dikten, komma de med lifvets egen verklighet, komma som af sig själfva, i den grad, att man först efteråt tänker på hvilken *konstnärlig* seger en sådan framställning är, der ett stycke äkta natur blifvit sedd genom en äkta diktarsjäl, och sålunda fått sin förklaring.

Ernst Ahlgrens håg är med religiös vördnad, med förälskad hän- gifvenhet, riktad mot lifvet i alla dess former. Intet parti skall komma att räkna Ernst Ahlgren som sitt byte; ingen teori i henne finna sin kämpe. Ingen särskild klass är mål för hennes svärmeri eller misstro. Män lika väl som kvinnor, djur lika väl som människor, de rika lika väl som de fattiga, de konservativa lika väl som de liberala — alla, som röja något af lifvets rika mångfald, alla, som dela lifvets lott att njuta, arbeta, älska, lida och dö, hafva hennes sympati. Tänkarens och samhällsförbättrarens frågor och strider för lifvets omgestaltning lemna henne jämförelsevis oberörd. Lifvet som det är, just nu, i denna fattiga stuga, i detta lidande hjärta, i denna af glädje höjda barm —

det sätter hennes fantasi i rörelse. Intet finnes, som är för smått för hennes intresse, så snart det är en yttring af lifskraft, af sund känsla. Och äfven om denna af henne själf skulle kallas fördom eller småsinne, skildrar hon den med ett förstående, som gör framställningen fri från hvarje skynt af öfverlägsenhet. Hon ser aldrig ned på sina gestalter, hon ser in i dem.

Denna böjliga sympati med afseende å ämnen enas med en oböjlig originalitet i fråga om ämnenas behandling. Hvarken ogillande eller loford skola komma Ernst Ahlgren att lämpa sig efter något literärt mode eller koteri. Hon har som diktare två lidelser: frihets- och sanningskärlek. För styrkan i sin själfständighet som för sitt verklighetssinne har hon i någon mån sitt ensamma, långsamma utvecklingsarbete att tacka; men dessa grunddrag i hennes natur skulle under alla förhållanden varit de för henne utmärkande.

Ernst Ahlgren kan som andra lyckas mer eller mindre i den konstnärliga skildringen, men hon skildrar sällan annat än hvad hon känner. Hennes framställning har en oväld och ärlighet, som afgåfve hon ett vitnesmål, ja, stundom en nästan andäktig enkelhet, sådan som framför allt är egnad att bilda bakgrund till hennes breda, lugna, soliga, ömma humor.

Man känner huru denna humor kommer henne att njuta af det karaktäristiska äfven i råa eller löjliga former; huru hon med outslitligt tålmod lyssnat till långgrandiga förtroenden, emedan de dock gifvit henne en inblick i ett människolif, med dess sorger och fröjder. Den frånvaro af sentimentalitet, som utmärker en sund natur och den förmåga af medkänsla, som tillhör blott den, hvilken själf lidit, bilda tillsammans det intryck af hjärtlig friskhet, som särskildt utmärker denna sista samling.

Dessa Folk-lifs- och småberättelser (som titeln väl egentligen borde lyda) äro mera *mångsidigt* kännetecknande för Ernst Ahlgrens skaplynne än hennes föregående arbeten. I synnerhet har man ej förut till fullo vetat, huru stilla och djupt hon kan skildra *folkets* lif. Hvarje ord, hvarje stämning är här så äkta, så naturlig, på samma gång som så konstnärligt måttfull, att de ge samma åskådliga intryck, som när man hör folkets barn själfva berätta, med den naiva, fylliga och dock ordknappa framställning, som ofta gör dem till omedvetna berättarkonstnärer. Ernst Ahlgren förstår att vara gripande som lifvet själf, omedelbart, utan tillsättningar. Då hon nu i *Kanvrater* visar oss den glosögde gamle ryktaren, som undan eldsvådan räddar korna, dem han har i sin vård, och sedan envist vill dela tack och heder med vallhunden, som hjälpt honom att hålla ihop hjorden, så har hon (som en granskare träffande påpekat) med denna naiva bild förhärligat samma djupa kamratkänsla, som Runeberg i »De båda dragonerna».

När hon nästan kärft, men här just därför dess mer värtaligt, berättar oss en lifshistoria i de afbrutna meningarna *Vid sotsängen*, huru har hon icke med de enklaste medel gjort åskådligt detta lif af »tunga umbäranden, uppgifna fordringar, glädjelös sträfvan!» Huru har hon icke förstätt att stärka intrycket, genom den verkan det gör på den unge presten, hvilken kom med straffdomar i tankarne till denne döende,

som utan vigsel lefvat 21 år samman med en qvinna, som dertill varit barnamörderska, men hvilken går, en ödmjukare, bättre människa än han kom, genom erfarenheten af den storslagna, om sig själf alldeles omedvetna, själfuppostringen hos dessa båda, den döende mannen och framför allt hos den af samhället brännmärkta qvinnan.

Och vill man riktigt njuta af Ernst Ahlgrens humoristiska förmåga att se det rörande i det löjlige, må man då läsa om *Malenas höna*. Den hönan är fattigstugans förargelse, dess samtalsämne, medelpunkten för allas mer eller mindre välvilliga uppmärksamhet och föremål för utvecklingen af en halfvuxen pojkes enda men betydande konstnärliga prestation: den att härma hönan. En dag träffas hönan af en retard grannes sten och anses vara död. »Nu var tvistefröet borta, nu borde det vara fred i fattighuset, och fred var det, men det var en tungsint- hetens ödsliga stiltje». Ingen hade tänkt på hvad hönan varit för dem alla förr än hon var borta. »Hon hade varit omväxlingen i deras dagliga lif.» Och när sedan hönan kom tillbaka, blef det i fattig- stugan en belåtenhet så allmän, att »man skulle kunnat tro, det var julafton derinne». Enklare motiv, än denna fattigstuggummas höna, kan en diktare knappast välja, men i en sådan diktares hand som Ernst Ahlgrens blir det en hjärtegräpande skildring af fattigmans lif, af de små sorger och fröjder, som för *honom* äro stora.

De berättelser i samlingen, som ej skildra folkets lif, förete hvar för sig för Ernst Ahlgren kännetecknande drag, men utrymmet medger ej att påpeka dem. En berättelse finnes der emellertid, som är väl- bekant för Dagnys läsare, *Herr Tobiasson*, en af dem, som man ej blott kan räkna till de goda dikterna, utan de goda handlingarna, en af de dikter, som en författare kan ligga och gläda sig åt att ha skrivit, då han håller på att dö. En sådan lefvande, ömsint, vishetsbräddad, hjärteförsmältande, humoristisk dikt som denna, kunde, liksom fru Edgrens »Gusten får pastoratet», varit George Eliot värd. Vårt land kan vara tacksamt, att äga författare, om hvilka sådant kan med sanning sägas och af hvilka flera sådana dikter kunna väntas.

Ellen Key.

Hilma Strandberg. *Västerut.* Skizzer och noveller. Göteborg 1887. Wetter- gren & Kerber. Pris 2: 50.

Att en stormig dag vandra bland klippor och öde skär vid hafs- kusten medför en viss egendomlig stämning. Vinden vråker vågorna högt mot stranden och skummet ryker vida omkring. Vägen blir stund- om rätt besvärlig, men man röner alltjämt en känsla af någonting friskt, någonting upplifvande af en dylik vandring.

Något liknande erfar man vid genomläsningen af Hilma Strand- bergs skizzer och noveller. Helt modigt börjar man färden vid den käcka författarinnans sida; men stundom har man måst stanna och fråga sig själf: hvart skall det bära hän? Slutligen når man dock fram till målet och befinner sig då alltid på verklighetens fasta mark och i ren luft, om ock med en bitter bismak. Renheten är, jämte friskheten i tanke och språk samt sympatien för skärbons bistra karaktär och lif,

hvad som utgör förf:s originalitet och hvad hon i sitt skriftställarskap främst bör odla. Bitterheten är visserligen, särskildt med hennes sätt att se den verld i hvilken hon lefver, berättigad och tar ofta gripande uttryck. Men den behöfver dämpas, förmildras. När Hilma Strandberg blir mäktig att älska det goda lika djupt som hon hatar det onda, när själfkritiken kommer att öfva sitt inflytande på hennes sätt att se mänsklighetens synd och brist, då skall bitterheten gå öfver till humor, och vi skola vänta af henne ännu långt mera än hon redan nu ger och lofar. Den präktiga skizzen »På höstsidan» närmar sig till det mål vi här antyd för den begåfvade förf:ns utveckling.

»Från yttersta skären» är ett ohyggligt stycke strandningshistoria, skildrad med hela åskådligheten af ett ögonvitnes berättelse. Der fins icke en strimma af ljus eller hopp, och läsaren är färdig att betvifla dess möjlighet, då slutintrycket ändtligen dämpas med förklaringen: »Så berättar folksägnen, men ingen såg när dådet skedde.»

Vi anteckna detta som ett fint drag af förf.

Claës Lundin. *Alina Frank.* Stockholm 1887. Hugo Gebers förlag. Pris 2: 50.

Bokens drygaste del innehåller »teckningar ur en skådespelerskas lif». Läsaren får först göra bekantskap med hjälten i dessa teckningar, Elof Bäck, en ung man, än kallad »doktor», som han icke är, än literatör som han», vid tanken på tveydigt kamratskap, »skäms att vara». Föraktande »det själmördande examensväsendet», lemnar han Upsala för att i Stockholm egna sig åt literaturen, särskildt den dramatiska, och lyckas inom kort erhålla en recensentbefattning vid en af hufvudstadens dagliga tidningar. Han börjar sitt arbete med stort själförtroende, föraktar att uppträda anonymt samt skrifer sina recensioner med själfständig uppfattning.

Sålunda blir Elof Bäck en rätt ovanlig kritiker. Af grannlagenhet mot skådespelare och författare och mot den publik han skall undervisa om konstens uppgift, begär han af redaktionen tillåtelse att dröja med sin recension, till dess han sett ett stycke mer än en gång och hunnit stadga sitt omdöme. Denna anhållan, så befogad i Elof Bäcks ögon, beviljas dock icke. Interiören från tidningsbyrån, som torde vara gripen ur verkligheten, gör ett ingalunda behagligt intryck. Men allmänheten vill hafva det så. Det är så intressant att få läsa i morgontidningen om premiären aftenen förut, eller om debutanten i den eller den rolen, och så får sagda allmänhet ofta nöja sig med en i midnattsstunden lösligt hopkommen granskning, till skada förnämligast för de författare och artister, som häraf äro i beroende.

Elof Bäck fortfar emellertid att skrifa recensioner, som enligt hans egen tanke äro ärliga, blir kallad idiot för det han ger en så gouterad skådespelerska som Alina Frank »ovett», der han anser henne förtjena det, och benämnes okunnig och oförsämd, för det han af öfvertygelse vågar hafva en annan uppfattning än sina yrkesbröder. Läsaren börjar tro honom vara en kapacitet och väntar att han med sin rättskänsla

omsider skall blifva en mera framstående kritiker. Själf tror Elof Bäck äfven på sin förmåga och på sitt omdömes ofelbarhet.

Men omsider får han göra personlig bekantskap med Alina Frank och finner att hon hvarken är flack eller ytlig, som han tänkt sig henne. Hon är en skön, begåfvad qvinna, varmt hängifven sin konst, »oemotståndlig» — sådant är hans omdöme om henne redan vid deras första sammanträffande.

Huru efter Elof Bäck's och Alina Franks förlofning rättskänslan och kärleken komma i kollision med hvarandra, huru hos hjältinnan, i striden mellan konst och kärlek, den senare får vika för den förra, huru Elof Bäck, »som själf gifvit skådespelarne så många goda råd och förmaningar», gör fiasco, då han uppträder i ett sällskapsspektakel, huru det skådespel han själf skrifvit, och der Alina misslyckas i den rol hon utför, blir utdömdt redan vid första representationen — allt detta upprullas raskt i liffulla taflor för läsaren. Alinas nederlag blifver afgörande för bådas framtid. Hon kan ej stanna kvar vid den scen, der hon förut uppträd; ej håller vill hon försaka konsten för kärleken. Hon antager ett tillbud om engagement vid en annan scen och slår upp förlofningen med Elof Bäck. Denne åter har förlorat en god del af sin själftrillit och beslutar att i stället för konstgranskare blifva dramatisk författare.

Boken innehåller vidare en berättelse i brefform, der två människor ur societén, hvilka länge gått främmande den ena för den andra, vid en badort på kusten finna hvarandra »bland bränningarna» långt ute till hafs. Bokens sista del utgör en skildring af Paris från dess belägring under fransk-tyska kriget, hvilken skildring förut varit offentliggjord i en af hufvudstadens dagliga tidningar.

Tack vare förf:s goda lynne, som aldrig sviker, är den underhållande boken särdeles lämplig för läsning inom familjekretsen och kan som sådan täfva med en stor del af den särskildt till julen utkomna literaturen.

Vilma Lindhé. *Fången och fri. Äppelblomman. Otillräckligt.* Tre berättelser. Stockholm 1887. Albert Bonnier. Pris 2: 50.

Vilma Lindhé är en förf., som eger förmåga att i en lätt och ledig stil teckna lefvande bilder ur erfarenheten eller fantasien. Man spårar ofta hos henne goda ansatser till någonting verkligt talangfullt i form och innehåll, men rätt som det är, man vet knappast huru, finner man sig sviken i sin förväntan. Det är något som fattas i framställningen, och detta *något* är kanske den teoretiska insigten om lagarne för diktens bygnad, förmågan att af ett stort uppslag åstadkomma en harmonisk och helgjuten skapelse.

Vid en närmare granskning af t. ex. den lilla berättelsen »Otillräckligt» i Vilma Lindhé's senast utgifna bok, finner man i högre grad än vanligt denna anmärkning befogad. Man följer med lifligt intresse interiörerna från det Svahnska hemmet. Man beundrar de naturtroget och fint tecknade porträtterna af den firade professorn och hans obedyliga, men fromma och husliga maka. Man kan ej annat än med

intresse och sympati följa dotterns utveckling under denne begåfvade och skönhetsälskande faders ledning, och man förstår så väl hennes sorg, då hon vid hans död känner sig besviken i tron på hans storhet. Hit hade det varit lämpligt att förlägga slutscenen. Vid faderns bortgång hade dottern bort återfinna sin äfven afidna moders älsklingsbok, »böckernas bok», och i den hämtat tröst och styrka för kommande dagar. Men så kommer åter en uppfostringshistoria af alldeles samma beskaffenhet som hennes egen: samma principer, samma filosofier och — samma »otillräcklighet». Genom denna utvikning förefaller ämnet uttänjdt och berättelsen gör intryck af att vara hopskarfvad.

Flitigt studerande jämte läsning af andra förf:s arbeten skall säkerligen i väsentlig mån afhjälpa det påpekade missförhållandet, och Vilma Lindhés arbeten skola göra en vinst i konstnärligt afseende vid sidan af den förtjenst de redan ega, nämligen att vara lättlästa och underhållande.

Anna Wahlenberg. *Underliga vägar.* Skildring. Stockholm 1887. Alb. Bonniers förlag. Pris 3 kronor.

Förf. till »Små själar», »Hos grannas» m. fl. har åter riktat vår skönliteratur med ett nytt alster, detta af större omfång än de föregående. Boken innehåller en skildring hufvudsakligen af stockholmslifvet, sådant det lefves inom och utom hemmen, men det visar sig tillika att förf. rör sig med säkerhet äfven på landtmannalifvets område. Det är en samling af näpet hopkomna familjetaflor, der figurerna tyckas vara ganska naturtroget tecknade. Så t. ex. den gamle Grehn, omedgörlig i sin egoism och löjlig i sin enklingsorg. Mindre lyckad i teckningen är deremot den afsigkomne gamle Strand, hvilken allt igenom förefaller osympatisk och skeft behandlad i framställningen. För öfrigt utgör innehållet en variation af det gamla temat: kärlek, ungdom och fattigdom å ena sidan, samt å den andra mogen ålder, beräkning och kall egoism.

Språket, i det hela enkelt och naturligt, blir dock stundom alltför enkelt. Så t. ex. då unga Nanna, bokens qvinliga hufvudperson, beskriver en chokladbjudning och säger: »De hade in mig att dricka chokolade — — — Det var så fänigt, så.» Tämmligen obegriplig är följande mening: »Bysten och midjans veka linie blef käck, då hon sträckte ut armen.» Rent af osmakligt förefaller språket t. ex. i ett citat sådant som detta: »Sa du det, Tirre lilla — — — Är jag tok, så är du klok. Och så sträckte han ut fingret och pillade henne på armen», o. s. v. Man önskar med skäl, att språket i allmänhet vore litet mera koncentreradt, icke på långt när så utspädt. Vidare är det för litet handling i den mer än 300 sid. digra volymen, och alldenstund dialogen vanligen icke är förf:s starka sida, kan det vara fara värdt att beskrifningarna och de många onödiga detaljerna verka menligt på läsarens intresse och tålmod. Quantiteten förmår i alla händelser icke gifva rimlig ersättning för kvalitetens brister.

Emellertid torde Anna Wahlenberg genom sitt nya arbete ha tagit ett steg framåt, och i förhoppning att hon med sina anlag som novell-

diktare omsider skall komma till klarhet och mognad, hälsa vi hennes bok välkommen som ett läsbart och ofarligt bidrag till jullitteraturen.

M . . . e.

George Taylor (prof. **Adolf Hausrath**). *Antinous*. Historisk roman från romerska kejsartiden. Öfvers. 1886. Pris 2: 50.

För ett rätt bedömande af sådana romantiserade skildringar från Roms eller Hellas klassiska dagar, fordras grundliga specialstudier inom flera vetenskaper, och granskningen blefve sålunda en lärd afhandling — troligen blott alltför litet uppskattad af den läsekrets, för hvilken boken är afsedd. Titeln är dock i viss mån lockande. Hvem har ej hört omtalas denne Hadriani älskling, denne typ för ynglingaskönhet, denne kejsarens gunstling, hvilken finnes odödliggjord i snart sagdt hvarje museum? Hans korta, rörande lefnadssaga är ju af alla känd, men hvem skulle icke önska att veta mera än blott detta *något*, som historien förtäljer på några få rader? Men just därför är ock titeln på denna bok vilseledande, ty om Antinous får man icke mycket veta, men deremot så mycket mera om en hel del andra personer, romerska patricier och plebejer, deras förhållanden, deras bostäder och husgeråd, egyptiska prester, grekiska hofmän, bedrägliga slafvar m. m. samt det ofta begagnade temat om kristanernas uppträdande på arenan i strid mot vilddjuren. Sådana eller likartade skildringar från denna tid hafva vi dock redan förut af erkänt värde; vi erinra blott om Rydbergs »Siste aténaren», Kingsley's »Hypatia» samt Ebers egyptiska berättelser, alla förträffliga för de läsare, hvilka söka tillfredsställa på en gång sin nöjeslystnad och sin vetgirighet. Möjligen är Taylors bok lärorik, men knappast torde dess läsande blifva ett nöje. Öfversättningen är gjord af van och skicklig hand. För den inom den samtida literaturhistorien mindre väl bevandrade hade säkert varit välkommet, om i ett förord meddelats orsaken hvarför den tyske författaren uppträder under engelsk pseudonym.

Rob. Blumenberg. *Ögonblicks-Silhuetter*.

Dessa ögonblicksbilder bilda en rik samling af raskt tecknade porträttminiatyrer från vårt offentliga lif. De äro tagna från riddarhusets eller börssalens läktare, från kyrkomöten, landsting och prestkonferensen. De göra icke anspråk på något slags fullständighet, men de äro skrifna med stor skicklighet.

I allmänhet är skildringen oförarglig, ehuru qvick, och gerna ser förf. de goda sidorna hos sina personligheter, äfven då han för dem känner föga sympati. Skada dock att han ibland blir bitter och då sårar kanske mot sin vilja.

Man läser emellertid det lilla häftet med stort nöje, stundom ej utan rörelse. Förf's talang är betydande i sitt slag och torde ännu kunna ge oss många ögonblicks-silhuetter af värde. Skildringarna från första kyrkomötet och första kammaren hafva förut stått att läsa i Tidsskrift för Hemmet, och gjorde då mycket uppseende.

Excelsior. Kalender för 1887, redigerad af Finsk kvinnoförening. Helsingfors, Edlund.

Denna kalender inledes med ett vackert poem af Zacharias Topelius, till förherrligande af *En trogen tjenarinna*. Derefter följer en god uppsats i ett självvaldt ämne: *Karaktär och karaktärsbildning* af fil. kand. *Emma Åström*. Vidare finner man en intressant artikel om *Sapho* af *H—a*, ett meddelande från Harper om *Högre studiers inverkan på unga kvinnors helsa* samt en skildring af de *ryska läkarekurserna för kvinnor*, meddelad af en f. d. elev (»Scha»). Jämte dessa allvarligare uppsatser, innehåller »Excelsior» några nätta poem samt flera små prosaskizzer, af hvilka senare några äro allvarligare än äfven de allvarligaste afhandlingarna. Så *Gatsoferskan* af *Draba Verna* samt *Fjärilvingar* af *Aarne*, ett ytterst ömtåligt ämne, men behandladt lika fint som sant.

Axel Hagemann. *Under Polarkredsen.* Naturskildring. 1887. A. Cammermeyer.

Dessa naturskildringar, eller snarare naturintryck från lifvet i höga nordn, föra oss till trakter, hvilka ligga innanför kuststräckan och blott föga beröras af den turistström, som tager sin riktning mot midnattssolen och dess under. Boken kan anbefallas dels åt oförskräckta resenärer, hvilka icke sky mödor och farligheter för att bana sig stig i vildmarken, dels ock till dem, som förstå att uppskatta det egendomliga naturlif, som här framträder i Fauna och Flora under den korta sommaren vid polcirkelns gräns.

De många färderna »til Fjelds» blifva väl stundom något enformiga, men stilen är i allmänhet enkel och lättläst. Exempelvis må nämnas skildringen »Tjärbränningen» (sid. 104), historien om Kvannesset (sid. 78) i berättelsen »Fra Saltdalselven». Likaså torde hvar och en som besökt högfjällen och »vidderne» deruppe öfver trädgränsen, instämma med förf., då han vid åsynen af telegraflinien känner, att »det er en egen følelse man gribes af, naar man paa fjeldet pludselig møder telegraflinjen, denne civilisationens budbringer, mellem dalene. Vistnok maa man glæde sig over menneskeandens herskerkraft; men paa samme tid faar man en følelse af at den ikke her har hjemme, og at det næsten er en vanhelligelse her at gribe forstyrrende ind i naturens frihed og forrykke stemningen og tonen i dens højtidelige storhed og oprindelige vildhed. Det samme synes formodentlig bjørnen, naar den i utæmmet raseri bider og rusker i stolperne; den har en følelse af noget fiendtlig i disse underlig susende strenge og pæle; eller maaske den er mere prosaisk og skal søge efter honning, troende at høre surrende humler og bier?»

Särskildt för ungdom, som ämnar göra fotresor omkring Ranen- och Saltenfjordarne, bör »Under Polarkredsen» blifva en välkommen och lärorik ledsagare.

Signe Rink. *Grønlandere og Danske i Grønland.* Kristiania 1887. A. Cammermeyer.

Signe Rinks nya bok utgör en fortsättning af det arbete, hvarmed hon förra året gjorde sin debut som författarinna. Vi hafva i friskt minne de enkla skildringarna af Grönlands folk och natur, samt hemlif och seder från detta för oss tämligen obekanta land. Hvad vi om förf:s föregående arbete yttrat gäller äfven om fortsättningen. Man återfinner samma osökta form, samma naturliga friskhet, samt öfver det hela samma hjärtegodas enkelhet. Boken är synnerligen lämplig som familjeläsning, men kan ock vara af stort intresse för dem, som vilja sysselsätta sig med kulturstudier.

Puy. *Smaa Ting fra et stort Land.* Kristiania 1886. A. Cammermeyer.

En både rolig och lärorik bok, innehållande lifliga teckningar från pariserpensionerna och de franska badorterna. Den kan med allt skäl rekommenderas särdeles till unga damer, som i ett eller annat syfte ämna vistas någon tid i »det stora landet».

Den högt aktade firman Norstedt & söner synes hafva gjort till sin uppgift att förse vår literatur med förträffliga översättningar af utlandets yppersta författare. Så hafva derifrån under detta och nästlidna år utgifvits Paul Heyses noveller samt Turgenjefs beundransvärda romaner. Senast har en ny serie börjats, innefattande Englands och vår samtids yppersta skriftställarinna George Eliots verk, börjande med Romola. Vi anbefalla dessa publikationer till alla dem, hvilka värdera en läsning, som är fängslande och underhållande, på samma gång den manar till eget tänkande och ofta ger en behållning för lifvet. Ett bättre motgift till tidens osunda literatur kunna hemmen icke gifva sin ungdom.

Literatur i kvinnofrågan.

Clara Tschudi. *Tre nutidskvinder.* Köpenhamn 1887. A. Schou.

Tre af de qvinliga förkämparne för kvinnofrågans lösning presenteras för läsaren i hvar sin afdelning. Teckningen af den till karaktären storslagna, i förfaktandet af sina grundsatser hänsynslösa, på sitt område allenastående författarinnan Camille Collett intager här ojämförligt främsta rummet. Hon är en företeelse, allt för storartad för att blott i förbigående kunna beröras. Vi återkomma derfor till henne.

Den andra afdelningen innehåller en lefnadsteckning af fru Lina Morgenstern, känd såsom grundläggarinna af »Hausfrauenzeitung», folk-kök och matlagningsskolor jämte många andra nyttiga företag. Hennes historia visar huru man äfven med nit och intresse för sin sak, på grund af misstag eller människors förtal, kan delvis förfela sitt mål, eller röna mindre framgång än saken och det arbete, som derpå blifvit nedlagdt, hade förtjenat. Fru M., som alljämt fortfarande är utgifvarinna af den tidning hon grundlagt, visar genom sitt exempel huru man med ihärdighet och mod till en del kan återvinna hvad man förlorat.

I den tredje af bokens afdelningar se vi huru man *icke* skall gå till väga vid arbetet på lösningen af qvinnofrågan.

Fru G. Guillaume-Schack började med berömvärdt nit att arbeta på sedlighetsfrågan, men drefs småningom in i politiska agitationer, hvarvid hon slöt sig till socialisterna för att genom dem vinna allmän rösträtt för qvinnan, utan hänsyn till opinion och sed, eller till de tyska qvinnornas egen motvilja för dylika revolutionära framtidsidéer. Följden blef att hon utvisades ur sitt fädernesland och bland socialisterna går och gällor som martyr.

Fredrika-Bremer-Förbundets samqväm.

Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse hade den 19 dennes i frimurare-ordens lokal anordnat sitt första samqväm för vintern. Afsigten med dessa samqväm är att bereda förbundets medlemmar ett tillfälle till tankeutbyte och umgänge. Det föreföll på detta samqväm som förbundets styrelse i ej ringa grad kunde gläda sig åt förverkligandet af denna sin afsigt. Öfverallt möttes man af glada, vänliga ansikten, öfverallt mottogos de till aftonens förströelse vidtagna anordningarna med tacksamhet, och det lifliga sorlet af samtalen vitnade om att man ej kommit dit endast för att efter program låta roa sig, utan äfven för att i umgänget med andra finna trefnad och nöje.

Sedan gästerna så småningom samlats, besteg kand. A. Hammar-skiöld talarestolen och gaf i ett intressant föredrag bilden af en bland världshistoriens mäst framstående qvinnor: den syriska drottningen Zenobia. Det var ett lyckligt val af ämne. Föreläsaren skildrade en qvinna, som i statskonst icke var underlägsen någon på sin tid och i härförarekonsten endast *en*, men denne ende var romerska rikets återupprättare och en af de största fältherrar Rom frambragt: kejsar Aurelianus. Striden mellan honom och Zenobia, denna strid, der »ett stort qvinligt geni kämpade mot ett stort manligt geni», och som i historien har endast *ett* motstycke: Maria Teresias kamp mot Fredrik II af Preussen, skildrades af talaren på ett synnerligen liffullt sätt. Zenobia blef visserligen besegrad och slutligen fången, men kejsaren gaf fullt

erkännande åt hennes fältherretalang, då han i sitt bref till senaten i Rom kallar henne »sin fruktansvärdaste motståndare».

Med en målande skildring af Aureliani triumftåg afslutade talaren föredraget.

Härefter följde sång af fröken Lindegren — elev af professor Günther — som med ett själfvullt föredrag och en vacker sopranstämma återgaf en aria ur Jessonda och en romans af Kjerulf.

I ett af de inre rummen voro tre fint utförda pastellporträtt exponerade, hvilka tilldrogo sig mycken uppmärksamhet. Ett intressant album, med fotografier från Vanadis' verldsomsegling, var framlagdt till beskådande.

Sedan en enkel supé intagits, hördes åter sång, då fröken Hasseldahl — elev af hr R. Norstedt — på ett lifligt och behagligt sätt föredrog ett par visor.

Så småningom började gästerna aflägsna sig, men ännu vid tolf-tiden såg man små kotterier, hvilka slagit sig ned vid kaffeborden och der sökte fördröja uppbrottets timma.

A. R.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige. *Utnämnd.* Lärarinnan vid folkskolelärarinneseminariet i Falun, fröken *H. K. M. Sidner*, har af Stockholms stads konsistorium blifvit utnämnd och förordnad till lärarinna vid Stockholms folkskolelärarinneseminarium, med tjenstgöring motsvarande adjunktstjenst.

Afslagen ansökan. Som förut meddelats, hade fröknarna M. Widegren och A. Rosling, hvilka aflagt afgangsexamen vid högre lärarinneseminariet, hos kgl. m:t begärt att få förklaras som studenter å real-linien, efter att å denna linie hafva kompletterat sin examen i matematik, fysik och kemi. Bifall härtill har *afstyrkts* både af filosofiska fakulteten i Upsala och af universitetens kansler, och kgl. m:t har afslagit ansökningen.

Examina. Fröken *Hedda Andersson* har aflagt medicine kandidat-examen inför medicinska fakulteten i Lund, för att sedan omedelbart börja sin tjenstgöring vid Malmö sjukhus.

Medicinsk filosofisk examen aflades d. 9 nov. vid Upsala universitet af fröken *Th. Granström*, göteborg.

Nio qvinliga studenter äro under innevarande termin inskrifna vid Upsala universitet. Af dem tillhöra 1 juridiska fakulteten, 2 medicinska och 6 filosofiska fakulteten.

Qvinna i riksbanken. Med anledning af ifrågasatt ändring i bankoreglementet, i syfte att äfven qvinna skulle kunna erhålla anställning i riksbanken, har senaste bankoutsrott anmodat fullmäktige att till nästa riksdag afgifva yttrande. Fullmäktige hafva beslutit att i ämnet höra styrelserna för riksbankens samtliga afdelningskontor.

Åkerbrukskoloniens lotteri har gifvit en behållning beräknad till omkring 15,000 kr. Grundfonden uppgår härigenom till 35,000 kr. Till lotteriet såldes omkring 25,000 lotter.

Föreningen för sömmerskor har firat sin sjette årshögtidsdag. I en berättelse öfver föreningens verksamhet, som dess stiftarinna fru Nyström föredrog, omtalades bland annat, att föreningens ändamål var att gifva dess medlemmar hjälp under sjukdom, understödja dem som konvalescenter, försträcka dem smärre lån samt att genom personlig omvårdnad, aftonunderhållningar, fria föreläsningar och boklån inverka förädlande på dem äfven i intellektuellt hänseende.

Qvinnoklubben, nyligen öppnad i nr 9 gamla Norrbro, har till uppgift att bereda ensamma unga qvinnor tillfälle att derstädes intaga sina måltider. Klubben vill äfven vara en samlingsplats, der dess medlemmar kunna tillbringa angenäma aftnar med samtal, musik och lektyr. För detta ändamål anordnas äfven särskilda samqvämsaftnar med diskussion och föredrag. Lokalen innehåller en smakfullt inredd salong, ett läs- och skriftrum samt två serveringsrum. Tidskrifter och tidningar tillhandahållas, frukost, middag och supé serveras. Middag erhålles från kl. 1,30 till 4,30 e. m. och priset för en middagsmåltid är 60 öre. Då 20 poletter köpas på en gång, lemnas de till 10 kr., eller 50 öre pr styck.

För de qvinnor, hvilka sakna eget hem eller hafva bostaden belägen långt ifrån arbetslokalen, är klubben till både nytta och nöje. Resande ega ock tillträde, om de anmäla sig hos någon af klubbens medlemmar. Styrelsens ordförande är fröken Bertha Hübner och dess sekreterare fröken Ellen Belfrage.

En qvinlig nykterhetsförening har man för afsigt att inom den närmaste tiden bilda i Sundsvall.

Svenska qvinnornas nykterhetsförening hade för kort tid sedan anordnat ett möte, hvarvid följande fråga diskuterades: »Är det sant att nykterhetsverksamheten är behöflig bland qvinnorna, och i så fall, huru skall den bedrifvas?» Man enades om att en dylik verksamhet vore af nöden, och att i följd häraf offentliga möten borde anordnas, der aktade talare genom föredrag kunde verka för anslutning till föreningen och dess sak.

En slöjdskola för flickor har blifvit upprättad vid Bjufs grufva af disponenten för Kropps aktiebolag dr A. Wadstein, och på hans egen bekostnad. Skolans uppgift är att bereda flickorna tillfälle att lära sig förfärdiga och laga egna och syskonens kläder, och fru W., biträdd af tvänne lärarinnor, meddelar undervisningen.

Medalj. K. m:t har tilldelat föreståndarinnan för svenska församlingens i Petersburg flickhem, enkefru Laura Johansson, medaljen i guld af femte storleken för den välvilja och uppoffring hon ådagalagt särskildt vid vården af svenska arbetares barn.

Norge. *Qvinliga studenter.* Sedan 1882 hafva sammanlagdt 24 unga qvinnor aflagt studentexamen vid Kristiania universitet. Af dessa hafva 20 tillhört reallinien och de öfriga 4 latinlinien; 19 hafva erhållit betyget *mycket godt*, 2 *utmärkt godt* och 3 *godt*.

För allmän rösträtt för män och kvinnor hafva deltagare af amtsvästermötet i Lyngdal, Lister och Mandals amt uttalat sig med 21 röster mot 16.

Qvinliga predikanter. Tvänne unga kvinnor, den ena från Norge, den andra från Sverige, hvilka förut uppehållit sig i England, der de inom en frikyrklig sekt verkat i kristendomens tjänst, hafva anländt till Stavanger för att der uppträda i egenskap af predikanter.

Danmark. *Dansk Kvindesamfund* har beslutit att till nästa år i Köpenhamn upprätta ett anställningskontor för kvinnor, motsvarande de vanliga kommissionskontoren. Anledningen härtill är de missbruk som ofta ega rum vid dessa sistnämnda lokaler. En summa af 5,000 kr. är nödvändig i och för kontorets upprättande; en del af detta belopp är insamlad i privata kretsar.

Qvinliga studenter. Från tre olika högre flickskolor hafva under innevarande år tillsammans 9 lärjungar aflagt studentexamen.

Konstakademien i Köpenhamn har tilldelat bildhuggarinnan fröken N. Petersén mindre guldmedaljen för hennes lösning af prisuppgiften »Naemi och hennes sonhustrur».

Trenne folkskolelärarinnor hafva under innevarande år erhållit understöd i syfte att studera den schallenfeldska handarbetsmetoden i utlandet.

Finland. *Qvinna i fattigvårdsstyrelse.* Sistlidne maj månad inlemnades till stadsfullmäktige i Helsingfors, på initiativ af Finsk qvinnoförening, en skrifvelse undertecknad af ett antal män och kvinnor af H:s samhälle och med yrkande om upphäfvande af det stadgande i fattigvårdsreglementet, som utgör hinder för kvinnas inväljande i fattigvårdsstyrelse. Stadsfullmäktige öfverlemnade ärendet till ett utskott, hvilket gifvit sitt utlåtande häröfver. Herr Fellman, en af utskottets medlemmar, ansåg att det åsyftade önskningsmålet kunde uppnås genom en ändring af fattigvårdsreglementet, och yrkade att stadsfullmäktige måtte hos guvernören i länet anhålla om denna ändring. Då stadsfullmäktige upptogo frågan till behandling, godkändes hr Fellmans förslag med 26 röster emot 12. Ett ändringsförslag om att endast röstberättigade kvinnor skola göras valbara till fattigvårdsstyrelsen blef förkastadt.

Samskolan. Utom flere mindre samskolor finnas ensamt i Helsingfors tre större läroverk för gossar och flickor. Två af dem äro svenska och det tredje finskt. Tilloppet till dessa skolor ökas årligen, och den svenska samskolan har vid innevarande hösttermin måst tillbakavisa flere inträdessökande på grund af bristande utrymme.

Ett reseunderstöd på 1,500 mark har finska konstföreningens direktion tilldelat målarinnan H. Schjerfbeck. Nämnda summa var af skulptören V. Runeberg frikostigt anslagen till reseunderstöd åt någon lofvande yngre konstnär eller konstnärinna och utgjorde det pris, hvarmed konstföreningen inlöst hans grupp »Silenius och satyrerna».

Qvinliga naturforskare. Tvänne unga damer, H. Hult och H. Silén, hafva under den förflutna sommaren företagit en forskningsfärd

till trakterna bortom Avasaksa. Ändamålet med färden var att loda och dragga i sjöarna, mäta bergens höjd med aneroidbarometrar och samla växter. De färdades uppför Tengeli elf till sjöarna Lohijärvi och Mieköjärvi och bestego bland annat den tusen fot höga Kurhujupukka, som troligen icke förut blifvit bestigen af någon dam.

Finska literatursällskapets första pris å 1,000 mark har tilldelats fröken L. Hagman, föreståndarinna för finska samskolan i Helsingfors, för hennes arbete: »Fredrika Bremer, kuvaus vuosisatamme alkupuoletta». Detta pris utdelas hvartannat år för det bästa under denna period på finska språket utkomna originalarbete.

Tyskland. *Ett hem för frigifna qvinnor* öppnades i Scheibhardt, Baden, 1886 i januari. Fyra qvinnor voro då intagna, och innan året gått om, hade 33 fått en tillflyktsort derstädes.

Bad i folkskolor. För några år sedan gjordes ett försök i Göttingen att i två af dess folkskolor, hvardera med omkring 700 lärjungar, införa bruket af bad. De erfarenheter, som enligt en offentliggjord berättelse häraf vunnits, mana till fortsättandet af detta helse-samma bruk. Ingen af lärjungarna tvingas att begagna sig af baden; ingen undandraget sig likväl desamma. Kostnaderna härför anses vara måttliga i förhållande till den nytta de åstadkomma.

Fröken Ch. v. Chauvin nämnes af tyska tidningar såsom en framstående qvinlig naturforskare, särskildt på zoologiens område. Resultaten af sina talrika undersökningar och experimenter samt af de grundliga studierna af vetenskapliga verk har hon i åtskilliga skrifter framlagt för allmänheten, hvilka skrifter äfven erhålla tillbörligt erkännande af hennes manliga kolleger.

Frankrike. *Qvinnan och hederslegionen.* Bland de 18 qvinnor, som erhållit hederslegionen, befinna sig 12 barmhertighetssystrar. Dessa hjältemodiga och själförsakande qvinnor, som icke blott trotsat epidemierna i ambulanserna, utan äfven slagfältets fador, för att rädda sårade krigare från döden, äro ock väl förtjenta af denna utmärkelse. Helt nyligen egde en ovanlig ceremoni rum vid militärsjukhuset i Châteaudun, då general de Verdière, i närvaro af en afdelning soldater i gevär, fäste hederslegionens kors på den vördade syster Jules hvita ordensdrägt. Förutom de tolf ofvannämnda, hafva följande qvinnor blifvit dekorerade: m:lle Rosa Bonheur, den bekanta målarinnan; m:me Dodu, direktis för telegrafstationen i Montreuil-sous-Bois; m:me Jarrethout, skarp-skyttarnes marketenterska; m:mes Dieulafoy och Furtado-Heime, den förre känd för sina upptäckter och arbeten i arkeologien och den senare för sin outtömliga människokärlek. Den första qvinna, som erhöll detta utmärkelsestecken, var m:me Abicot de Ragis, hustru till m:ren af Oizon. Hon visade prof på ovanligt mod i kampen mot trenne missdådare, hvilka trängt sig in i huset för att uppbränna det municipala arkivet. Omgifven af lågor och sårad af ett dolkstygn, egde hon dock nog sinnesstyrka att gripa en pistol och omsider drifva våldsverkarne på flykten.

England. *Ur ett uttalande* af mr W. Besant till »Times» med anledning af den låga arbetslön, som i England tillkommer arbetande

qvinnor, låna vi följande: »En del personer, som intressera sig för de arbetande kvinnornas sak, hafva föreslagit en konferens vid årets slut, hvarvid bevisande fakta från den qvinliga arbetsmarknaden böra framläggas. Det missförhållande, som obestriddligen med afseende på aflöningen eger rum, bör framhållas i hela sin utsträckning, och lindring eller botemedel för det onda söka åstadkommas.» Efter att hafva delgifvit namnen på medlemmarna i en för ändamålet tillsatt komité, fortfar mr B.: »Vi hafva fördelat oss i tre grupper, af hvilka en har till uppgift att behandla agenturer, bolag, yrkesföreningar o. d. upprättade af och för qvinnor; den andra gruppen ämnar sysselsätta sig med arbetets förhållande till det sociala lifvet, och den tredje skall anställa granskning af arbetets beskaffenhet, aflöningen och arbetstiden.»

En qvinlig typografiförening bildades för elfva år sedan i Westminster. English Womans' journal, som innehåller ett längre meddelande om föreningen, anför, att föreningen från vida kretsar fått möttaga erkännande för de märkbara framsteg hon gjort med afseende på sitt arbetes beskaffenhet och den snabbhet, hvarmed det utförts.

Italien. Den nya tidskriften *Rassegna degli Interessi Femminili* meddelar en del intressanta statistiska uppgifter för år 1885. Enligt dessa uppgifter utgjordes konungariket Italiens folkmängd sagda år af 14,265,383 män och 14,194,245 qvinnor, hvilka siffror visa ett öfverskott af män, tvärtemot hvad i öfriga europeiska länder brukar vara fallet. Af 7,168,920 qvinnor i åldern 15—50 år äro 3,961,280 gifta och 3,207,640 ogifta eller enkör. Man räknar omkring 83 högre läroanstalter för qvinnor och lärarinnekallet är för närvarande det mest eftersökta på det intellektuella området. Qvinliga egare af fast egendom finnas till ett antal af 1,399,965. Af industriidkare är fjärdedelen, eller 181,780 qvinnor. Vidare räknar man 9 qvinliga tandläkare och mer än 11,000 barnmorskor. Telegrafan använde år 1885 i sin tjänst 487 qvinnor. De särskildt inom fabriker arbetande kvinnornas aflöning är i allmänhet låg och deras arbetstid räknas från kl. 6 på morgonen till 6 e. m. Det oaktadt hafva jämförelsevis ganska få qvinnor mod att utvandra; endast $\frac{1}{8}$ af emigranterna utgöres af qvinnor.

En friskola för föräldralösa flickor om tolf till femton år grundlades sistlidne mars i Cesena. Undervisning meddelas i sedelära och religion, i metersystemet och dess förhållande till äldre mått och vigt samt för öfrigt i allt, som hör till skötandet af ett landthushåll.

Amerika. *National Woman Suffrage Association* har utfärdat inbjudning till en internationel qvinnokongress att hållas i Washington nästa år den 25 mars till den 1 april för firandet af den qvinliga rösträttsfrågans fyrtioårs-jubileum. Bland inbjudna är äfven friherrinnan S. L.—d Adlersparre.

Qvinliga läkare. I NewYork finnas omkring 160 qvinliga läkare, bland hvilka många hafva rätt betydliga inkomster. Så t. ex. hafva tolf af dem en årlig inkomst af 36,000 kr., och en lär uppbära sammanlagt omkring 54,000 kr. för år.

Qvinliga skolinspektriser hafva i år förordnats till ett antal af 50 ensamt i staten Maine.

Mrs K. Richmond, som eger vidsträckta blygrufvor i nordvestra delen af Wisconsin, har infört nya metoder för att tillgodogöra sig denna metall. Med anledning häraf har intresset för arbetet i dessa grufvor ökat och bidragit till traktens ekonomiska välstånd.

Miss Ph. Couzins har vid domstolen i St. Louis blifvit kallad till »marshal of the U. S. Court». Hon är den första qvinna, som erhållit en dylik utmärkelse.

Miss Marion Osgood i Chelsea Mass., själf begåfvad ung violinist, har organiserat den första och enda fullständiga orkester, der de olika instrumenterna skötas uteslutande af qvinnor.

Från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Vid stipendiekomiténs sammanträde den 9 okt. antogs till dess sekreterare fröken Mathilda Silow. Arbetet på grundläggandet af stipendiefonden är, i enlighet med den fastställda arbetsplanen, börjadt inom flere län i norra och södra Sverige.

Till det nyligen stiftade Whitlockska stipendiet hafva före ansökningstidens utgång anmält sig 14 sökande. Af dessa äro 4 medicine studerande och 3 bereda sig till filosofie kandidat-examen. Flere bland de sökande äro eller hafva varit praktiserande lärarinnor.

* * *

Såsom förut meddelats, kommer genom Fredrika-Bremer-Förbundets försorg ett pris af 200 kr. att utdelas för den bästa skrift rörande utredningen af frågan om den qvinliga ungdomens husliga uppfostran. Till förbundets byrå hade vid inlemnings-tidens utgång 4 täflingsskrifter inkommit. Som bidrag till det utsatta priset hafva från Skåne influtit 161 kr. 50 öre, deraf 100 kr. genom förbundets skånska filial.

* * *

Å byrån hafva under oktober månad anmält sig:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 9, lektioner 10, biträde i affär 1, biträde i hem 1, öfversättning 1 = 22.

Arbetsökande: lärarinnor 16, lektionsgifvare 17, värdinnor och biträden i hem 6, kontors- och skrifbiträden 7, sjuksköterska 1 = 47.

Under november månad hafva anmält sig:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 5, lektioner 10, kontors- och skrifbiträden 5, öfversättning 1, biträde i slöjd 2 = 23.

Arbetsökande: lärarinnor 10, lektionsgifvare 8, värdinnor och biträden i hem 4, öfversättarinna och skrifbiträde 2 = 24.

Korrespondens-afdelning.

Till fru *Fredrika Linnell*. Den frikostiga gåfvan af 400 kr. »till *Esselde* att enligt hennes bestämmelse användas till *Dagnys bästa*», har med hjärtligaste tacksamhet mottagits af *Esselde*.

Till kända och okända vänner i Lund, Göteborg, Montpellier, Kristiania m. fl. orter hambäres ett varmt tack af *Esselde*.

För vänlig hösthelsing från min okända vän, via *Stjernhof*, en hjärtlig tacksägelse. *Esselde*.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser.

Aftonbladet:

- N:o 228, 232. Något för mjölkkonsumenter att beakta.
» 233 A, 251 A, 258. *C Hrg.* Askovs folkhögskola i Danmark.
» » » *Jonatan Reuter.* På Inderskär.
» 234. Ett märkligt uttalande af *Viktor Rydberg.*
» 239. Ett ålderdomshem.
» » Arbeterskorna i England.
» 242. De första likbränningarna i Sverige.
» 244, 249. *H. W.* Från gamla svenska länder.
» 253, 275 A. Arbetstiden vid Stockholms folkskolor.
» 255, 259, 260. *Jenny Lind-Goldschmidt.*
» 257 A, 267. Literära nyheter.
» » Brottens aftagande i England.
» » Från Heines ungdomstid.
» » Fru Johanne Heiberg om *Jenny Lind.*
» 259. Kursindelningen vid Stockholms folkskolor.
» 261. Förskingring och kontroll.
» 262. En fara som hotar den praktiska undervisningen.

Stockholms Dagblad:

- N:o 263. Till Furst Bismarks historia.
» » *E. de Pressensé,* Intransigent katolicism.
» » 265, 266, 268, 270, 277. Den hygieniska kongressen i Wien.
» 270. *Friedrich Theodor Vischer.*
» » *C. L.* Konstakademiens utställning.
» 271. Ett uttalande af *Viktor Rydberg.*
» 272. Slöjdens betydelse för den fysiska uppfostran.
» 277. *Kejsar Frans Josef.*
» » 291, 298. *E. de Pressensé.* Frankrike 1887.
» 281. En likbränning i Stockholm.
» 282. *Clas Albert Lindhagen.*
» 283. Ur fru *J. A. Heibergs* memoirer.
» » 312. *Hans Lillie.* Ett namn. — En apelsin.
» » Huru »*Don Juan*» uppstod.
» 289, 290. *H. Palme.* Om varuprisens fall.
» 291. *O. v. F.* Hemmet för sjuksköterskor.
» » *H. W.* *Nils Axel Gustafsson Bennich.*
» » 302. *Anna Fleetwood Derby.* En engelsk badort.
» » *Cicilia Warn.* Konstnärsförbundets utställning i Göteborg.
» 295. *Jenny Lind-Goldschmidt.*
» 298. *Taine.* Napoleon I.
» » 304. Till *Jenny Linds* minne.
» 299. Tyska kyrkans invigning.

Svensk Musiktidning:

- N:o 16. *L. Erbach.* Mozarts »*Don Juan*».
» 18, 19. *Jenny Lind.*

Helsövännen:

- N:o 20. Om andlig öfveransträngning speciellt genom studiearbete.
» 21. *E. Heyman.* Om bad i skolor.

Anmälan.

Den stora och glädjande framgång **Dagny** rönt under första åren af sin tillvaro manar att låta henne fortgå i samma riktning och efter samma program. **Dagny** skall således äfven under 1888 verka för *Fredrika-Bremer-Förbundets* ändamål, en sund och lugn utveckling af arbetet på kvinnans höjande, och vill *hon* derjämte söka afvärja eller varna för de missriktningar, som hota att föra kvinnofrågan på villospår. **Dagny** vill äfven meddela literära uppsatser, kortare berättelser m. m.

Dagny utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tills vidare utgifvas under ledning af **S. L—d Adlersparre** biträdd af en redaktionskomité.

Första häftet för år 1888 utkommer på nyåret och innehåller bland annat: **Om äktenskapsåldern för kvinnan af Seved Ribbing, Kvinnans ställning i Rom under kejsartiden af Hans Hildebrand, Interiörer från våra hem, m. m.**

För följande häften hafva utlofvats: **Minnesteckning öfver Agnes Hamilton f. Geijer och utdrag ur hennes bref af Ernst Beckman, Kvinnouppfostran och nervositet af Seved Ribbing, Literär kritik af prof. Lidforss, Minnesteckningar öfver Jenny Lind och Ema Rappe, Kvinnouppfostran och hemlif i Frankrike under feodaltiden m. m.** Vidare har **Dagny** att vänta bidrag af **Ernst Ahlgren, Ellen Fries, Uffe, Nils Erdmann m. fl.**

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet kr. 2,50.

För icke medlemmar » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Då priset sålunda är satt så ytterst lågt i syfte att göra **Dagny** tillgänglig hi så mycket vidare kretsar, påräknar hon, att hennes vänner måtte kraftigt verka för hennes ytterligare spridning. Den, som till byrån insänder antingen 24 kr. i prenumerationsmedel eller bevis att enahanda belopp erlagts vid postanstalt, som pren. å 6 ex. af **Dagny**, erhåller själf 5 kr.